



# Zomer 2013



# Verslag van een reis richting Oekraïne



# Lia & Holger



# Oekraïne 2013

Reisaantekeningen van Lia en Holger.



## Het Kraft durch Freude Seebad Prora op Rügen.

Posted on **28 May 2013**

Gisteren ben ik vertrokken. Nog even zonder Lia, die later deze week gaat meereizen. Ik ben in de loop van vandaag op het Duitse Oostzee eiland Rügen aangekomen. Daar is eind jaren dertig een 4.5 kilometer lang complex, genaamd Seebad Prora, gebouwd door Kraft durch Freude (KdF). Dit was de beweging die de arbeiders moest aanzetten om zich het nationaal socialistisch gedachtegoed eigen te maken. Ook was KdF de opvolger van de op dat moment verboden vakbonden. KdF had de fondsen van de vakbonden overgenomen en was daardoor een vermogende beweging.



KdF, de initiator van de Volkswagen Kever en het Seebad Prora. Klinkt leuk: auto en vakantieoord voor iedereen. Maar het was natuurlijk niet voor iedereen. Scherpe fascistische en racistische grenzen bepaalden wie wel en wie niet hiervoor in aanmerking kwam. Het is dus een gebouw met meerdere emoties en daardoor bijzonder.



Het gebouw is grotendeels vervallen, maar door een ijzersterke constructie is het letterlijk niet kapot te krijgen. In de DDR tijd was het leger er gevestigd en na de Duitse eenwording is het een rijksmonument geworden. Naarstig wordt er nu al ruim 20 jaar gezocht naar maatschappelijk relevante invullingen, in de hoop het gebouw weer enigszins exploitabel te maken.



Het complex omvat 10.000 kamers, talloze gemeenschapsruimten, restaurants, sporthallen en een geplande maar niet gerealiseerde feestzaal voor 26.000 personen. Daarnaast bijgebouwen voor het personeel dat alles zou verzorgen. Zou, want het geheel is nooit in functie geweest. In 1939 was het bijna af maar toen kwam de oorlog en was er geen tijd meer voor vakantie en feesten. De bouwers kregen andere opdrachten, waaronder het bouwen van de raket- lanceerinstallaties, die ook op Rügen te vinden waren.



De omgeving is mooi. De kustplaatsjes hier zijn na de DDR periode weer opgeknapt en het wemelt van de hotels en vakantiehuisjes. Nu de zon even doorbreekt op de camping kan ik mij daar heel wat bij voorstellen! De kuststrook langs de flat van KdF echter, bestaat uit strand. maar heeft dus geen accommodatie! Her en der lopen nog trappen vanaf het strand naar boven, richting het duin waarop de flat staat. Het is al met al een symbool van mislukte volksverheffing.



In het gebouw is een tentoonstelling te zien over het ontstaan van het complex, de geschiedenis van de sociale kanten van het nationaal socialisme en veel foto's en getuigenissen van mensen die ooit bij de bouw betrokken waren. Het mislukken van het sociale beleid van het nationaal socialistisch regime was een logisch gevolg van het beleid van het Derde Rijk. Seebad Prora is hier een goed bewijs van. De prijs van deze schone schijn was volkerenmoord en een breuk met de beschaving. Een indrukwekkend bezoek vond ik het, maar ook een wat raar begin van deze vakantie!

## **De rust van de Poolse Oostzeekust.**

Posted on **29 May 2013**

Vanochtend uit Rügen vertrokken richting Polen, via de kleine wegen langs de Oostzeekust. Het is mooi heuvelachtig, en het weer valt mee. Slechts een paar kleine buitjes en in de loop van de dag steeds meer blauw. Nu, aan het eind van de dag, zelfs flink wat zon. Hier is de lente ook hard bezig een start te maken. Het landschap op Rügen wordt zo nu en dan, zoals in heel Noord Duitsland, onderbroken door de aanblik van windmolens.



Het is grappig te bedenken dat de komst van 2 (!) windmolens de gemoederen in Deventer zo bezighouden. Het is echter duidelijk hier dat we in Nederland de slag gemist hebben. Niet alleen hebben we erg weinig windmolens, ook de techniek om ze te maken is niet in handen van Nederland. Die bezitten Duitsland en Denemarken. Zelf vind ik die windmolens mooi. Het zijn, met die traag draaiende wieken net reusachtige balletdansers, die niet alleen energie leveren maar ook gratie uitstralen!



Naast de zon is ook de grote hoeveelheid koolzaad een lentebode. Heuvel na heuvel wordt geel gekleurd. Koolzaad wordt ook verbouwd voor de biobrandstof, Duitsland wordt steeds groener. Naast de windmolens en het koolzaad is de Duitse Oostzeekust volgebouwd met het ene Seebad na het andere. Hotels, pensions, vakantiewoningen, vakantiedorpen, Zimmers Frei und Belegt en campings. Duidelijk is dat er veel gasten zijn en aan de kentekens van de auto's te zien zijn dat voornamelijk de Duitsers zelf.

Na het oversteken van de Poolse grens verandert het beeld snel. Er is veel meer natuur, veel meer bos, en minder bebouwing. De dorpen zijn hier niet volgebouwd met toeristische onderkomens. De oorspronkelijkheid wordt het beste geïllustreerd met de volgende foto; een wild zwijn in het bos langs de weg. Ik zag er twee, maar heb het vermoeden dat meer wilde zwijnen mij zagen dan andersom!





Het is nu het einde van de middag en ik ben blijven hangen op de camping van Kolobrzeg. In de namiddagzon genieten van de indrukken van vandaag, en me verheugen op de komst van Lia overmorgen.

## **Turan.**

Posted on **30 May 2013**

Vandaag de Oostzeekust in alle vroegte verlaten en afgeslagen naar het binnenland. Het leek wel of er een neutronenbom was gevallen: zowat geen verkeer, dorpen leger dan leeg en de winkels gesloten. Dit moet wel een feestdag zijn. En jawel, dit besef was nauwelijks tot me doorgedrongen of de eerste processie kwam voorbij. Het is 30 mei en voor het super katholieke Polen is dit de dag van Corpus Christi. Een attribuut uit de kerk wordt door volwassen mannen gedragen en de jongens lopen voorop, met de mannen mee. De meisjes hebben mandjes met bloemblaadjes, die ze rondstrooien. Als de processie voorbij is kun je nog een spoor van witte, gele en rode bloembladeren op straat zien liggen. Ik heb heel wat processies gezien vandaag en ook nog veel bloemsporen van eerdere processies!



Gezien de verder lege dorpen moet er nog wel een grote sociale cohesie dan wel controle zijn; het lijkt of iedereen meeloopt. Hoe zou dat onder het rode bewind zijn geweest? Vast niet zo uitbundig als nu. En destijds werd 1 mei waarschijnlijk massaler bijgewoond dan 30 mei.

Ik stop tegen lunchtijd in Torun. Deze stad ligt aan de rivier de Wisla, en net als Deventer is de overkant van het bebouwde gedeelte groen. Aan dat groene gedeelte ligt de stadscamping Tramp. What's in a name? Bij de receptie zijn ze erg enthousiast over de Toyota, en ze willen er zelfs mee op de foto. Hieronder receptioniste Katerina, die zich heeft voorgenomen te gaan sparen voor iets dergelijks. Ben benieuwd hoe lang dat voornemen stand gaat houden!



Torun dankt zijn oorsprong aan de Teutoonse Orde en heeft een kasteel in het midden van de stad. Gebouwd in de 13e eeuw als uitvalsbasis voor de verovering en evangelisatie van Pruisen. Al snel ontwikkelde Torun een commerciële rol, als onderdeel van het Hanzeverbond. In de Oude en de Nieuwe Stad, zijn de vele imposante openbare en particuliere gebouwen uit de 14e en 15e eeuw (onder meer het huis van Copernicus), een opvallend bewijs van Torun's belang destijds. In elk geval van zoveel belang dat de hele binnenstad tot een Unesco werelderfgoed is verklaard.





Morgen rij ik naar Warschau om Lia op te halen, en dan gaat de reis echt beginnen!

## **Samen in Warschau.**

Posted on **31 May 2013**

Vandaag is Lia vanuit Nederland naar Warschau gevlogen, waar ik haar opgehaald heb van het vliegveld “Chopin”. Morgen gaan we de stad in en bloggen we echt!

# Zaterdag in Warschau

Posted on 1 June 2013

Slechts één dag hebben we de tijd om Warschau te bekijken. Natuurlijk is dat niet genoeg, maar we zien het als een extraatje voordat we morgen de grens Polen / Oekraïne overgaan.

Al vroeg zitten we in de tram, lijn 9, die ons tot aan de rand van Stare Miastro brengt, het oude, historische centrum van Warschau. Het eerste wat we bij het verlaten van de tram tegenkomen zijn twee stomdronken mannen die nauwelijks op hun benen kunnen staan. In no time is een van de twee gevloerd en zijn drinkebroer probeert hem overeind te helpen. Of het hem is gelukt weet ik niet; wij zijn doorgelopen. Het verklaart misschien wel hoe het komt dat relatief veel mannen met een gehavend hoofd en een wat verdwaasde blik rondlopen, ongeacht het tijdstip van de dag.

Stare Miastro werd gesticht in de 13e eeuw, rondom het kasteel van de Hertog van Mazovië. In de beginnende dagen werd het, ter bescherming, omringd met een aarden muur, die rond 1339 werd vervangen door een stenen exemplaar. Het belangrijke marktplein, de Rynek Starego Miasta, werd aangelegd aan het einde van de 13e eeuw, begin van de 14e eeuw. Dit plein verbond het kasteel met de Nowe Miasto (Nieuwe Stad). Op het plein zijn nu veel terrasjes te vinden en menigeen ontplooit er activiteiten om een boterham te verdienen. Zo was er een man verkleed als bloemenstruik in een bloempot, dansend op muziek van Elvis, schilders, zoals te vinden op de Montmartre in Parijs en een mooie bejaarde accordeonspeler. Waar je ook stond op het plein, zijn weemoedige klanken waren te horen.



Sinds de 19e eeuw dragen de vier zijden van het plein de namen van vier invloedrijke Polen, die aan het plein woonden; Jan Dekert (Noord), Franciszek Brass (Oost), Ignacy Zakrzewski (Zuid) en Hugo Kołłątaj (West).

Tijdens de Poolse veldtocht in 1939 raakte de wijk zwaar beschadigd door de terreurbombardementen van de Luftwaffe. Gedurende de belegering van Warschau werd er begonnen aan de wederopbouw van de historische gebouwen. Na de Opstand van Warschau in 1944 werden echter alle gebouwen systematisch opgeblazen door de Duitsers. Na de oorlog werd de wijk snel herbouwd waarbij zo veel mogelijk de originele stenen en ander bouw materiaal werden gebruikt. Ter herdenking aan de Opstand van Warschau werd in 1983 in het midden van de wijk een standbeeld van Mały Powstaniec onthuld. In 1980 werd de wijk toegevoegd aan de UNESCO Werelderfgoedlijst, wegens het bijna perfecte behoud en reconstructie van historische gebouwen uit de 13de tot en met de 20ste eeuw.

Een opvallende verschijning aan de skyline is het Paleis voor Cultuur en Wetenschappen, tegenwoordig omringd door een aantal moderne wolkenkrabbers. Ooit moet het een alleenheerser van de skyline geweest zijn. Het in Stalinistische “suikertaartstijl” opgetrokken gebouw is 237 meter hoog, inclusief de spits van 49 meter. Op 42 verdiepingen zijn 3288 kamers met een totale oppervlakte van 120.000 m<sup>2</sup>. Het gebouw is momenteel voornamelijk in gebruik als tentoonstellingscentrum en kantoorgebouw. Daarnaast zijn er bioscopen, theaters, musea, boekwinkels en een conferentieruimte voor 3000 personen. Het gebouw staat op de lijst met de hoogste gebouwen van Europa.

De bouw is begonnen in 1952 en duurde tot 1955. Het was een gift van de Sovjet-Unie aan de bevolking van Polen. De 3500 bouwvakkers, van wie er tijdens de bouw 16 verongelukten, kwamen bijna allemaal uit de Sovjet-Unie. Het lijkt dan ook sterk op het hoofdgebouw van de Staatsuniversiteit van Moskou. De architect Lev Rudnev heeft er wel wat Poolse details aan toegevoegd.

Vlak na de opening in 1955 werd het 5e wereldfestival voor jeugd en studenten in het Paleis gehouden. In 1967 traden de Rolling Stones hier op. Ze waren de eerste grote Westerse rockband die een concert gaf achter het IJzeren Gordijn.

Het gebouw was het symbool van de Sovjet-overheersing van Polen en daardoor niet geliefd onder de Polen zelf. Op de 30ste verdieping was een toeristische uitkijkpost en een bekend grapje was dat daar het uitzicht op Warschau het mooist was; het was immers de enige plaats waar je het gebouw niet kon zien. Tegenwoordig is de weerstand tegen het gebouw afgenomen aangezien er meerdere wolkenkrabbers om heen zijn gebouwd en het paleis niet meer zo prominent het stedelijk silhouet bepaalt. In 2000 zijn er vier wijzerplaten aan de vier zijden van de toren bevestigd, met een diameter van 6,3 meter. Het gebouw is daarmee de op één na hoogste torenmet-klok ter wereld.





In de Gallery of Modern Art, Zacheta genaamd, hebben we een tentoonstelling van Aneta Grzykowska bekeken. Boeiende korte films waarin spelen met licht een grote rol inneemt. Door een gitzwarte achtergrond en tegelijkertijd gebruik makend van even zwarte kledingstukken wordt de suggestie gewekt dat losse ledenmaten en hoofden door de ruimte zweven. In een andere opname danst zij naakt en in 9-voud op de Bolero van Ravel. Ook had zij speciaal voor deze expositie een serie zwart-witfoto's gemaakt. Door negatieven en afdrukken te mixen en met behulp van fotoshoppen krijgen haar foto's een vervreemdende sfeer. Erg mooi om te zien, zowel haar films als de foto's.



## Via Lublin naar Lviv

Posted on **2 June 2013**

Istanbul staat een beetje in brand. Daarom draaien we, onderweg naar Lublin, muziek van Taksim Trio. Zo hopen we op afstand hen te ondersteunen die zich uitspreken tegen bepaalde maatregelen van Erdogan. Laat het goed aflopen. Istanbul helemaal in brand zou dramatisch zijn.

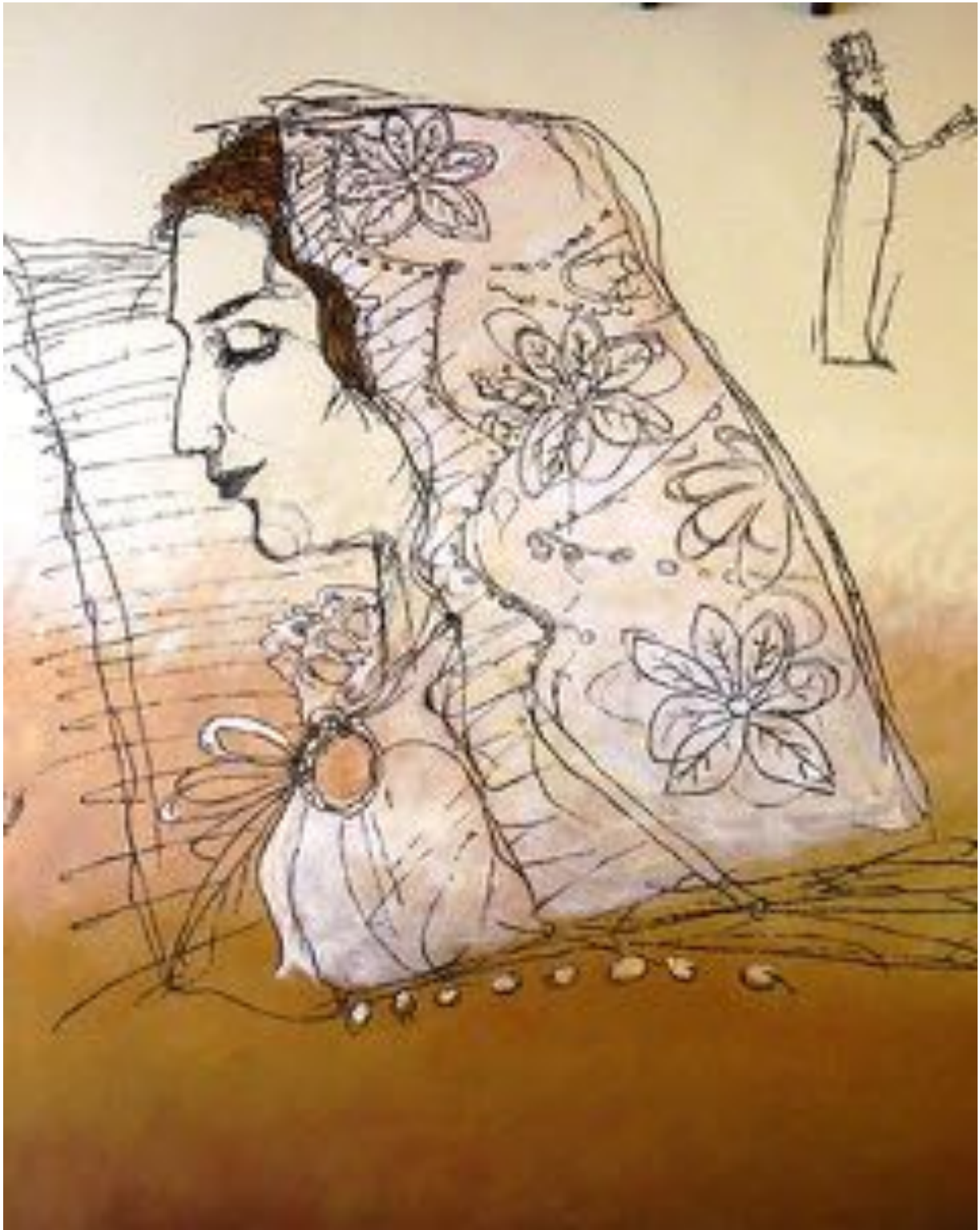
Lublin is de grootste, academische stad van Oost-Polen, ruim 100 km van de grens met Oekraïne. Er zijn 5 universiteiten en zo'n 100.000 studenten, op een bevolking van 350.000 inwoners. De stad heeft één van de mooiste oude stadcentra van Polen. Lublin telt veel monumenten uit de middeleeuwen, maar helaas ook uit de Tweede Wereldoorlog. Er was een voormalig concentratiekamp waar nu een museum is gehuisvest. Duizenden mensen afkomstig uit 26 landen, voornamelijk Russen, Polen en Joden, zijn hier vermoord tijdens het naziregime. Het museum is omgeven door prikkeldraad, er staan originele wachttorens en er is een imponerend monument en mausoleum te zien, alles ter herinnering aan hen die hier het leven lieten.

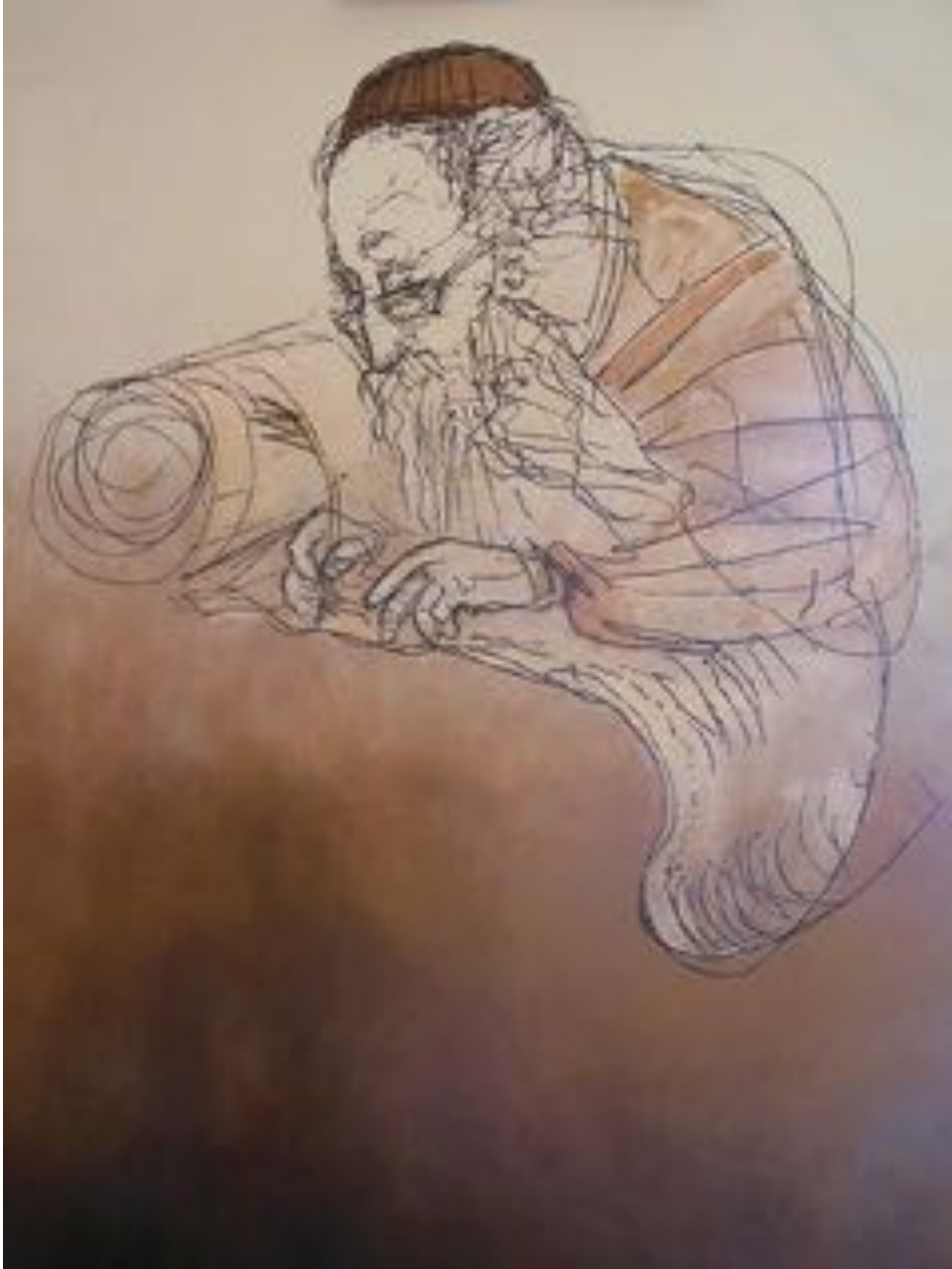
Een oud centrum voor Torah studie is het bewijs dat Lublin voor de WO 2 een belangrijke plaats innam voor de Joodse gemeenschap in Polen. Het centrum was gesticht in 1930, mogelijk gemaakt door donaties van internationale Joodse gemeenschappen. Het was de grootste en meest prestigieuze rabbi-opleiding van de wereld. Het centrum heeft tot 1939 gefunctioneerd. Wat daarna gebeurde mag als bekend beschouwd worden.

Door melancholische, Jiddische muziek werden we naar een restaurant genaamd Mandragora gelokt. Met een uitnodigend terras en een klein poppentheater in de entree waren we snel verkocht.



Ik mocht naar binnen om alles te bewonderen en tegen foto's maken van het interieur was geen enkel bezwaar. Het geheel werd gerund door een jong stel en de mooie, sfeervolle muurtekeningen waren gemaakt door een vriend tijdens een Joodse bruiloft, die daar onlangs gevierd was. Ik vroeg hen of er vandaag de dag nog een grote joodse gemeenschap leeft in Lublin maar ze vertelden dat er totaal nog slechts 4 families wonen. Een schril contrast met de grote, invloedrijke gemeenschap die er tot aan 1939 woonde.





Na dit intermezzo zijn we nog even omhoog gelopen, naar het kasteel van Lublin. Lichamelijke beweging kan geen kwaad als er op een dag zo'n 400 km rijdend in de Toyota afgelegd moet worden. Maar het was zondag, bijna heel Polen zat in de kerk, was er onderweg naar toe of kwam er net uit, dus de wegen waren zo goed als leeg. Om een uur of 4 waren we bij de grens met Oekraïne, en ook dan blijkt zondag een goede dag te zijn als wachten niet echt je hobby is. Vrachtwagens moeten hier stilstaan tot het weer maandag is, dus alle controles verliepen zeer voorspoedig. Binnen een half uur reden we de grens over, richting Lviv ( Oekraïens), Lvov ( Russisch) of Lwow ( Pools), wat in ieder geval leeuw betekent. De komende 3 dagen gaan we deze stad verkennen, dus meer volgt.



## Lviv te voet.

Posted on [4 June 2013](#)

“Where are you from?”, vroeg een stem in de lucht. Holger en ik liepen rond op een verborgen binnenplaatsje achter de Armeense kathedraal in Lviv. Ik keek naar boven en zag een mooie grijze man, hangend uit zijn raam. Langzaam Engels sprekend, zorgvuldig articulerend en regelmatig woorden herhalend was het duidelijk dat hij wel zin had in een praatje.

Al snel tijdens ons gesprek bleek zijn eruditie. Niet alleen had hij een goede Hollandse kennis van wie hij de naam correct uitsprak (Jan van Gogh, in de verte nog gerelateerd aan Vincent), maar hij

vertelde ons ook over Tijn Uilenspiegel, over de verwantschap van het Nederlands aan het Vlaams en Afrikaans, zijn inschatting dat het Nederlands tussen Duits en Engels in ligt en meer van dit soort taalkundige weetjes. Zijn vader had hem op jonge leeftijd al Duits geleerd, zijn moeder Frans. Op driejarige leeftijd waren de leeslessen begonnen en volgens ons beiden heeft hij daar veel gebruik van gemaakt. Na enkele wetenswaardigheden over Oekraïne met ons te hebben gedeeld namen we afscheid met de belofte elkaar te blijven herinneren. “My heart is with you”, zei de oude, wijze man tot afscheid! Een dierbaar gesprek op een onverwacht moment en een onverwachte plek!



Een andere interessante ontmoeting was die met een apotheker, werkzaam in een apotheek uit 1772, genaamd “Onder de Hongaarse kroon”. Dit omdat gedurende geruime tijd de kroon van de Hongaarse koning Steven in het nabije Bernardineklooster werd bewaard. De man vertelde met



gepast enthousiasme over zijn nering. Sinds 1902 is de winkel ingericht in neo-barokstijl, wat nu nog steeds het geval is. Dat is te zien aan het houtsnijwerk, het metalen hekwerk en vooral aan de balustrade. Ook de vloer was prachtig om te zien. De apotheek dreigde gesloten te worden, zoals zo veel oude apotheken in Lviv, maar de farmaceutische industrie DS sponsort het openblijven. Nu is het niet alleen een in werking zijnde apotheek, maar zeker ook een bezienswaardigheid.



Lviv wordt ook wel de stad zonder geheugen genoemd. Als in juli 1944 de Sovjets de stad heroveren op de nazi's, wordt nagenoeg de dan nog resterende Poolse bevolking gedeporteerd naar Pools grondgebied. Na de Tweede Wereldoorlog worden de woningen van de vermoorde en verdreven Joden en Polen ingenomen door de Oekraïense en Russische immigranten uit andere delen van het land. Het grootste gedeelte van de bevolking heeft zich hier dus pas sinds 1945 gevestigd.

Tijdens onze wandeling stuiten we net iets buiten het stadscentrum op een indrukwekkend monument. Dit staat daar ter nagedachtenis aan de 136.800 Joden die hier vermoord zijn tijdens de Tweede Wereldoorlog. Het staat aan de rand van de weg, achter een hek, licht verwaarloosd. Wel waren er onlangs bloemen en kransen gelegd, ongetwijfeld vanwege een herdenkingsdag. Het beeld is zo groot en imposant, maar toch lijkt niemand er notie van te nemen. Het stond ook niet genoemd in een van de reisgidsen die we gebruiken. Ook tijdens de door ons gemaakte stadswandeling was het geen punt van aandacht in de tekst die we van een soort particuliere VVV hadden gekregen.



Ondanks de kille temperatuur, bewolking en wat regen, vandaag toch een mooie stadswandeling gemaakt, waarbij we veel kerken, koopmanshuizen en kloosters van binnen en van buiten hebben gezien. Erg mooi allemaal maar de drie hierboven beschreven items waren voor ons de hoogtepunten van vandaag.

## Graven, schaken en voegen.

Posted on **4 June 2013**

Van de doden niets dan goeds? In dat geval is er op de begraafplaats Lychakiv veel goeds te vertellen. Op deze in 1786 aangelegde begraafplaats, een korte tramrit verwijderd van het centrum van Lviv, liggen ruim 300.000 mensen begraven. Nationale beroemdheden, zoals de dichter Ivan Franko, de Sovjet gymnastische legende Viktor Chukarin en de vroeg 20<sup>ste</sup> eeuwse operaster Solomia Krushelnytska. Maar ook Lvivianen die het gewoon konden betalen om hier hun laatste rustplaats te krijgen. Holger was aan het begin van ons bezoek van mening dat de familie Grobowiec wel één van de rijkste en grootste families moest zijn van Lviv. Er waren zoveel graven met deze naam.... Uiteindelijk denken we dat het 'Hier rust in vrede' of iets dergelijks betekent.

Naast relatief kleine, bescheiden graven zijn er ook 2000 graftombes, ruim 500 sculpturen en 23 familiekapelletjes. Doordat er hier al zo'n 225 jaar lang overledenen begraven worden zijn de stijlen van de sculpturen en grafsteenversieringen zeer uiteenlopend, zoals op onderstaande afbeeldingen te zien is.





Uiteindelijk hoef je niemand te kennen om toch geraakt te zijn door de ontroerende foto's van geliefden, de fraai bewerkte grafstenen en de talloze bloemen en lichtjes. Deze laatste zijn natuurlijk te koop, aan de overkant van het complex, in alle kleuren en maten.



Een flink deel van de bankjes op het stadsplein worden door bejaarde heren in beslag genomen. Ze spelen daar schaak mét klok, domino of dam. Plukjes publiek, óók oude mannen, staan om de twee spelers heen en voorzien de strijd van commentaar. Natuurlijk staan ook hier de beste stuurlui aan wal. We hebben een deel van een schaakwedstrijd bekeken en er werd heel serieus om de eer gespeeld, die overigens heel waardevol kan zijn. Na een tijdje kijken was het geen enkel probleem voor de schakers om op de gevoelige plaat vastgelegd te worden. Ze voelden zich wel vereerd en nadat de strijd gestreden was, wilde de winnaar wel weten waar we vandaan kwamen. “Homosexualism” zei hij met een grote lach, toen hij hoorde dat we uit Nederland kwamen. Tulips, Koikenhof, Ajax, Kroiff, Goellit, Coffeeshops en Amsterdam zijn de overbekende reacties, dus we schoten in de lach toen we dit uit de mond van een bejaarde Oekraïner hoorden. Dit tot groot genoegen van een ieder.



Het is opvallend dat zoveel historische gebouwen, met hun originele eigenschappen, eeuwen van politieke en sociale veranderingen hebben overleefd, en dat zij al die tijd, tot nu toe, zijn gebruikt om in te leven en te werken. Toch is er door de tijd heen sprake van verval en bij gebrek aan groot onderhoud en gesubsidieerde renovatie dreigt gevaar voor behoud. Dit is nog een erfenis uit de Sovjettijd. Doordat toen “alles van iedereen” was, voelde zich niemand verantwoordelijk voor “dat alles”. Zie dat gevoel maar weer nieuw leven in te blazen. Het project “Design Guidelines” probeert dit in gang te zetten. Doel is het voorkomen en opheffen van het “Grote-verval- risico”. Men moedigt de burgers én de gemeente aan het stadserfgoed veilig te stellen voor zo wel Lviv zelf als voor de toekomstige bewoners van de stad.

Vandaag was er een informatiestand ingericht in het centrum van Lviv door de organisatie “Design Guidelines”, een Duits Oekraïense samenwerking. Met behulp van de kopjes “geschiedenis, staat van verval, uitdaging en resultaat”, ondersteund door foto’s van al eerder gerealiseerde restauraties, wordt geprobeerd de inwoners van Lviv bewust te maken van het belang om de historische panden, waarin zij wonen of werken, te behouden voor de toekomst en dus mee te doen aan dit herstelproject. Een pand wordt onderverdeeld in voordeur, trappenhuis, vloer, voorgevel, vensters en dak en voor elk deel is een aparte regeling ontworpen. Voor dit

project worden ook lokale jongens en meiden getraind en opgeleid om de ambachtelijke aanpak van de restauraties, bijna alles gebeurt met de hand, uit te voeren.



## Moeders glorie.

Posted on **5 June 2013**

Toen Stella en Roissy mij afgelopen vrijdag wegbrachten naar het vliegveld Eindhoven, zei Stella: “Ik blijf de rest van mijn leven lekker in Nederland. Weet je waarom?” “Nou”, vroeg ik nieuwsgierig. “Omdat hier de weg zo goed en zo schoon is”, was het ontnuchterende maar heerlijk eerlijke antwoord.

Aan die woorden moest ik vandaag denken, rijdend in de auto van Lviv naar Kolomyya. Een kleine 200 km, maar door het barslechte wegdek een dag vullend programma. Potholes waarvan je nooit weet hoe diep ze zijn, dus moet je ze zoveel mogelijk ontwijken. Doordat de tegenliggers dat ook doen, is het vermoeiend rijden. Pluim voor Holger dus en voor de Toyota die juist gebouwd is voor dit soort omstandigheden.



Een tussenstop gemaakt in Ivano- Frankivsk waar we heerlijk gestruind hebben op een eindeloze lokale markt. Je kunt het zo gek niet bedenken of het was te koop. Van gootstenen tot sleepkabels en van kettingzagen tot sleutelbossen, zonder sloten gek genoeg . Natuurlijk waren er ook weer oude mannetjes die ordes, speldjes en ander eerbetoon uit de Sovjettijd te koop aanboden. Holger blijft altijd gecharmeerd van dit soort onderscheidingen met sociaal-realistische afbeeldingen, en toen we over één van de kleedjes met koopwaar gebukt stonden, kwam er een man bij ons staan die in redelijk goed Engels(!) uitlegde wat alle voorwerpen te betekenen hadden. Het is prettig hoe dat hier gaat in Oekraïne. Niemand dringt zich aan je op en je kunt overal rustig rondkijken zonder dat iedereen zich er mee bemoeit. Soms begint dan toch iemand tegen je te praten, maar duidelijk omdat men het fijn vindt de kennis van een andere taal te gebruiken en om jou wat informatie te verschaffen. Er is nooit iets te bespeuren van geldelijk gewin of iets dergelijks. Dat maakt het heel plezierig om positief te reageren op dit soort toenaderingen.

Na enkele penningen met afbeeldingen van Stalin, Lenin en andere Sovjetgrootheden toegelicht te hebben, pakte hij een medaille en legde uit dat deze uitgereikt werd ten tijde van de Sovjet Unie. Het was een eerbetoon aan het moederschap. Bij een bepaald aantal kinderen ( 10 voor de eerste, 8 voor de tweede en 7 voor de derde orde) werd je als moeder dus onderscheiden met een echt zilveren plak. Ingevoerd door Stalin, werd de eerste onderscheiding in 1944 uitgereikt en tot ver in de jaren '70 bleef deze vorm van huldiging bestaan.

Bijzonder dat het communistisch systeem per land zo kan verschillen. Immers, in China kwam in de jaren '60 de één-kind-politiek opzetten en in diezelfde periode werden in de USSR grote gezinnen nog zeer gewaardeerd en gestimuleerd door de overheid. Mede door de enthousiaste uitleg van onze informant en de geringe vraagprijs, besloten we de medaille te kopen. Holger gaf 'm mij met de woorden: "Nooit gebaard, maar toch een zilveren onderscheiding waard".



## Eieren en uien.

Posted on **6 June 2013**

Eén ei is geen ei, twee ei is een half ei, drie ei is een paasei. Een eeuwenoude vorm van huisvlijt in Oekraïne is het beschilderen van eieren, Pysanky genaamd. In een poging om verklaringen te vinden voor hemelse en aardse mysteries vereerden de oude volkeren de zon. Het is immers de zon die haar warmte aan de aarde geeft en de bron van alle leven betekent. In het gebied dat nu Oekraïne is, werden eieren uitgekozen voor de ceremonies van de zonneverering. Bij een gebroken ei stelde de dooier de zon voor en het eiwit de maan. Eieren waren heel belangrijk in de lenterituelen. Gedurende de winter sliep de aarde en leek ze levenloos, net zoals een ei zonder leven lijkt. Maar bij het begin van de lente ontstond er nieuw leven; het ei was het perfecte symbool van het plotseling ontspringen van het leven uit de winterslaap. Vandaag hebben we dan ook het Pysanky Museum bezocht in Kolomyya.



Pysanky betekent eigenlijk “schrijven”, dit omdat de eieren in feite beschreven worden. De kleuren en symbolen op de eieren hebben allemaal een eigen betekenis en elke regio heeft zijn eigen symbolen- en kleurencombinaties. Bij elke levensfase van de mens hoort een speciaal ontwerp. Men geloofde namelijk dat de eieren bijzondere krachten bezaten en ze werden daarom cadeau gegeven als teken van goede wensen en vriendschap. Kinderen kregen lichte, kleurrijke Pysanky met bloemmotieven. Tieners kregen eieren, versierd met veel wit, wat betekende dat hun toekomst nog een blanco-bladzijde was. De gehuwden kregen eieren met driehoeken, die het gezin symboliseerden en bejaarden kregen zwarte eieren met ringen, die de brug naar de hemel voorstelden. Het museum is, hoe kan het anders, gehuisvest in het binnenste van een enorm ei en laat deze volkskunst zien in al zijn facetten, inclusief veel, heel veel beschilderde eieren. Na de uitleg van de gebruikte techniek door een praktiserende Pysanky-dame, bleek het veel weg te hebben van het batikken. Natuurlijk hebben we ons een eitje aangeschaft.





Dat waren de eieren. Over de uien is nog niet heel veel te melden, omdat we er nog maar weinig hebben gezien. Om dit verhaal sluitend te maken tóch alvast een voorproefje. Deze uien sieren een orthodoxe kerk in Kolomyia. Maar ik reken op nog veel mooiere de komende weken.



Morgen naar Yaremche om ons te verdiepen in de Hoetsoelen.....

## Op bezoek bij de Hoetsoelen.

Posted on **7 June 2013**

Aan de Proet ligt het stadje Yaremche. Kilometers lang strekt het zich uit in een vallei langs de rivier en het is omgeven door beboste bergtoppen. Dit is één van de plaatsen waar al eeuwenlang het bergvolk de Hoetsoelen woont. Overal kom je uitingen van hun volkscultuur tegen. De prachtige houten orthodoxe kerkgebouwen bijvoorbeeld typeren zich door middel van speciale decoraties.

Zoals witte doeken met geborduurde randen die boven de deuren en iconen gedrapeerd zijn, maar ook fel gekleurde kelims met Zuid-Amerikaans aandoende motieven die de wanden van de kerk opfleuren.



De kerken zelf zijn zoals gezegd van hout gemaakt en er zijn veel decoraties in de vorm van houtsnijwerk. Ze zijn en worden goed onderhouden en men is blij als je op bezoek komt en je waardering laat merken. Je hoeft niet gelovig te zijn om je welkom te voelen, getuige onderstaand plaatje.







Tijdens de communistische overheersing werden de Hoetsoelen gedwongen hun tradities en identiteit op te geven omdat die niet overeen kwamen met het communistisch ideaal van de nieuwe Sovjetmens. Tegenwoordig krijgen ze weer alle ruimte om zich in hun eigen cultuur te uiten. Dus houtsnijwerk, gedecoreerde eieren, borduursels en weefgetouwproducten alom. Ook in kleding wordt veel gebruik gemaakt van geborduurde motieven langs kraag en manchetten. Zelfs op dikke vilten jassen zie je deze decoraties. Zo hing er een fraai exemplaar buiten aan de deur van een fotokiosk. Zo maar, voor het grijpen. Natuurlijk heb ik 'm netjes laten hangen.



De regelmatig vrolijk geschilderde houten huisjes lijken zo uit een sprookjesboek te zijn gekomen. Soms zijn ze om op te eten, zoals in het verhaal van Hans en Grietje.



Overigens schijnt er een film te zijn die een goed beeld geeft van de Hoetsoelencultuur: De schaduw van de vergeten voorvaders van regisseur Sergej Paradzjanov. Gaan we naar speuren als we weer terug zijn!

## **50 euro is snel verdiend!**

Posted on **8 June 2013**

Maar door wie, dat is de vraag. In eerste instantie dacht de agent die ons aanhield het bedrag al in zijn zak te hebben voordat we gestopt waren. Holger werd met een streng gezicht beschuldigd van rijden over een doorgetrokken streep, wat wel waar was maar niet toegegeven werd door Holger. Met een diepe zucht van de agent en een stralende glimlach van Holger begon de strijd.

Documenten! Autopapieren en een geplastificeerd kopietje van het rijbewijs werden van voor en achter bestudeerd. Geen wijs uit te worden met dat rare alfabet van ons. Opnieuw probeerde de diender Holger uit te leggen dat hij echt een fout van formaat had gemaakt, maar Holger legde de schuld bij een auto die voor hem had gereden die ondertussen een witte stip aan de horizon vormde. Nog maar een zucht en nog maar een glimlach. Uitstappen en meekomen naar de politieauto, die een paar meter terug geparkeerd stond.



Holger stapte uit en ik zag de agent, van beperkte lengte, even terugdeinzen toen hij Holger in volle omvang voor zich zag. Samen liepen ze naar het voertuig. De uniformdrager ging er eens goed voor zitten, Holger nog beter. Ik wist, dit ging de agent verliezen. Hij zou zich vanavond achter de oren krabben en zich verbaasd afvragen hoe hij in vredesnaam die 50 euro door zijn vingers had laten glippen. Op een gegeven moment zag ik de man in functie zitten, met zijn hoofd in beide handen. Ik dacht werkelijk even dat hij hilde. Na een minuut of vijf kwam Holger teruggelopen, met al zijn documenten in de hand en al zijn geld nog in zijn portemonnee. In plaats van “protocol” had oom agent aangeboden om de zaak onderhands te regelen. 50 Euro en dan praten we nergens meer over. Nee, 20 dan? Ook niet naar bleek. In zijn hopeloosheid heeft hij uiteindelijk de papieren aan Holger teruggegeven en mocht hij gaan. Geen rooie cent verdiend!



En nu slapen we voor die 50 euro heerlijk in een luxe hotel, midden in het centrum van Vinnytsia, wat we vanavond en morgenochtend gaan bekijken.

## Rondje om de kerk.

Posted on **10 June 2013**

Plots begonnen er allerlei klokken in hoog tempo te luiden. We liepen vlak bij de orthodox-christelijke kerk van Vinnytsia, een wit gebouw met goudkleurige koepels, die blonken in de zon tegen een strakblauwe lucht. De zwart bebaarde, gekroonde priester kwam met zijn assistenten de kerk uit, gevolgd door de kerkgangers. Dat waren er veel. In optocht liep de stoet een rondje om het kerkgebouw, terwijl de klokken bleven klingelen. Het tempo zat er flink in. Weer aangekomen bij de ingang van de kerk, hield de menigte stil en de priester begon de gelovigen te zegenen met wijwater, om vervolgens de kerk weer in te gaan. Een bijzonder tafereel.



Bij de ingang van de kerk zaten veel bedelaars, die hoopten op de zondagse goedgeefsheid van de kerkgangers. Een andere opvallende verschijning op het kerkmuurtje was een non, die boekjes verkocht en een soort collectekistje in haar handen hield.



De bouwkundige sporen van de Sovjettijd zijn ook in Vinnytsia nog duidelijk aanwezig. Tijdens onze stadswandeling zien we heel wat kolossale, fantasieloze gebouwen, die zo goed als allemaal leeg staan. Vaak staat er, qua architectuur, letterlijk iets tegenovergesteld tegenover, zoals onderstaande foto's laten zien. Aan de ene kant van de straat een pand in art-nouveau-stijl, waarvan de gebruikers uitkijken op een immens betonnen blok.







's Middags zijn we naar Uman gereden. Wegens te hard rijden zijn we 10 euro van de verdiende 50 van gisteren kwijtgeraakt. Oom agent had alle bewijzen van het delict in handen en op film, dus er was geen ontkomen aan. Holger was wel geëindigd op 10 in plaats van de eis van 45, maar heeft toch een kleine nederlaag geleden!

## Sofijivka Park.

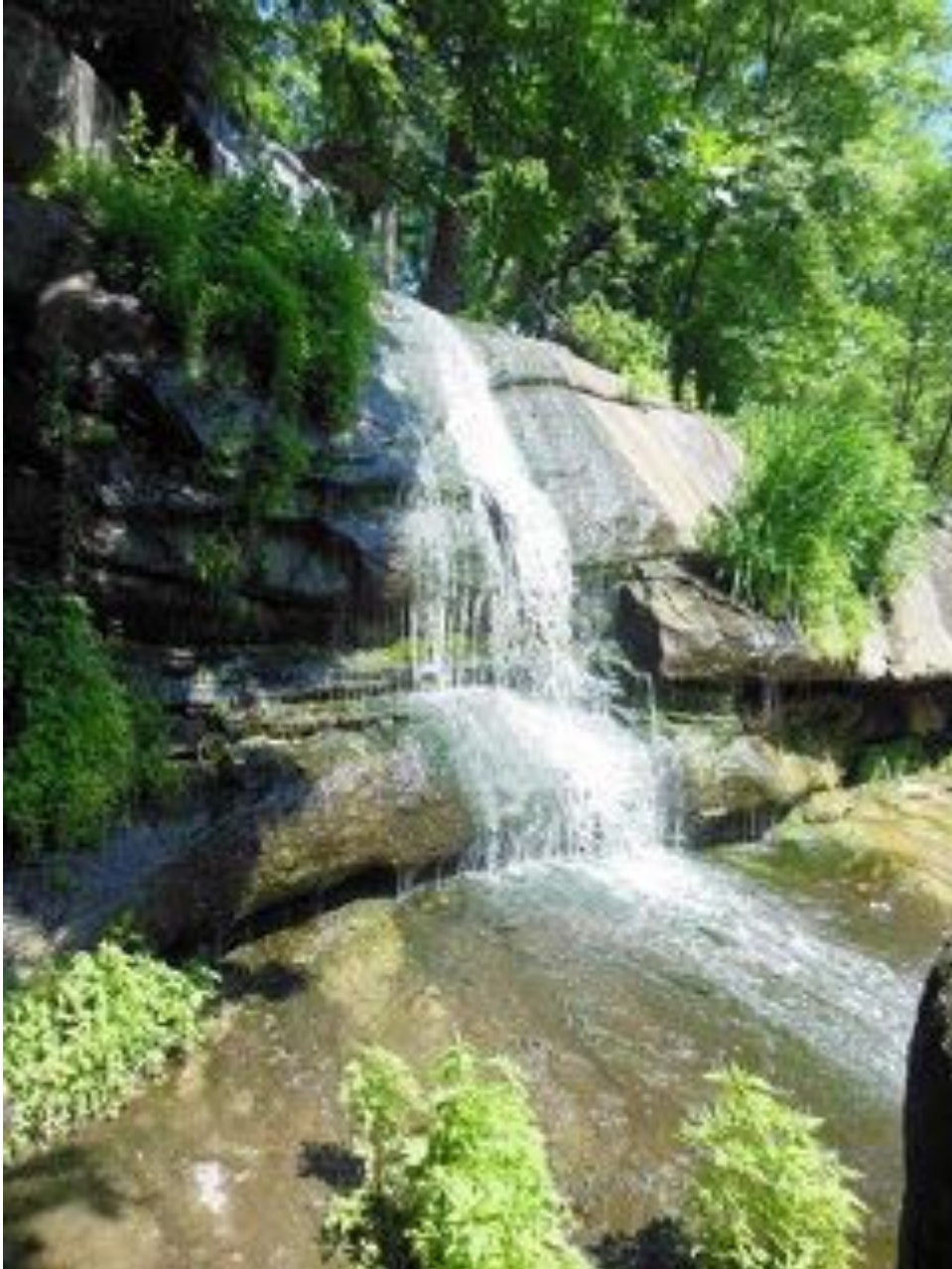
Posted on **10 June 2013**

.....Als ze bijna de stad uit zijn, zegt hij plotseling: “Draai om en neem bij de rotonde de derde afslag. Ik wil je wat laten zien. Hierachter ligt het Sofijivka Park. Ze zeggen dat het mooier is dan Versailles. Graaf Pototski bouwde dit park in 1786 voor zijn vrouw Sofia, een van onze grootste schoonheden uit de negentiende eeuw”, vertelt Fedja. “Ze werd als twaalfjarige door haar Griekse ouders verkocht aan een slavenhandelaar, die haar doorverkocht aan de ambassadeur van Polen. Die wilde haar op zijn beurt weer cadeau doen aan de Poolse koning, maar tijdens de lange reis door Oekraïne werd een hoge legerofficier smoorverliefd op haar. Hij kocht Sofia van de Poolse ambassadeur en trouwde met haar. Sofia was oogverblindend mooi en slim. Ze werd in Oekraïne

al snel een geliefde gast in hogere kringen. Ze kreeg twee kinderen met de officier maar liet hen in de steek om met de oude, steenrijke graaf Pototski te trouwen.



De graaf bouwde dit park als eerbetoon aan haar schoonheid en hun liefde. Het is gebouwd in de romantische landschapstraditie met heuvels, kronkelende riviertjes, vijvers, watervallen, fonteinen, priëlen en paviljoens.”

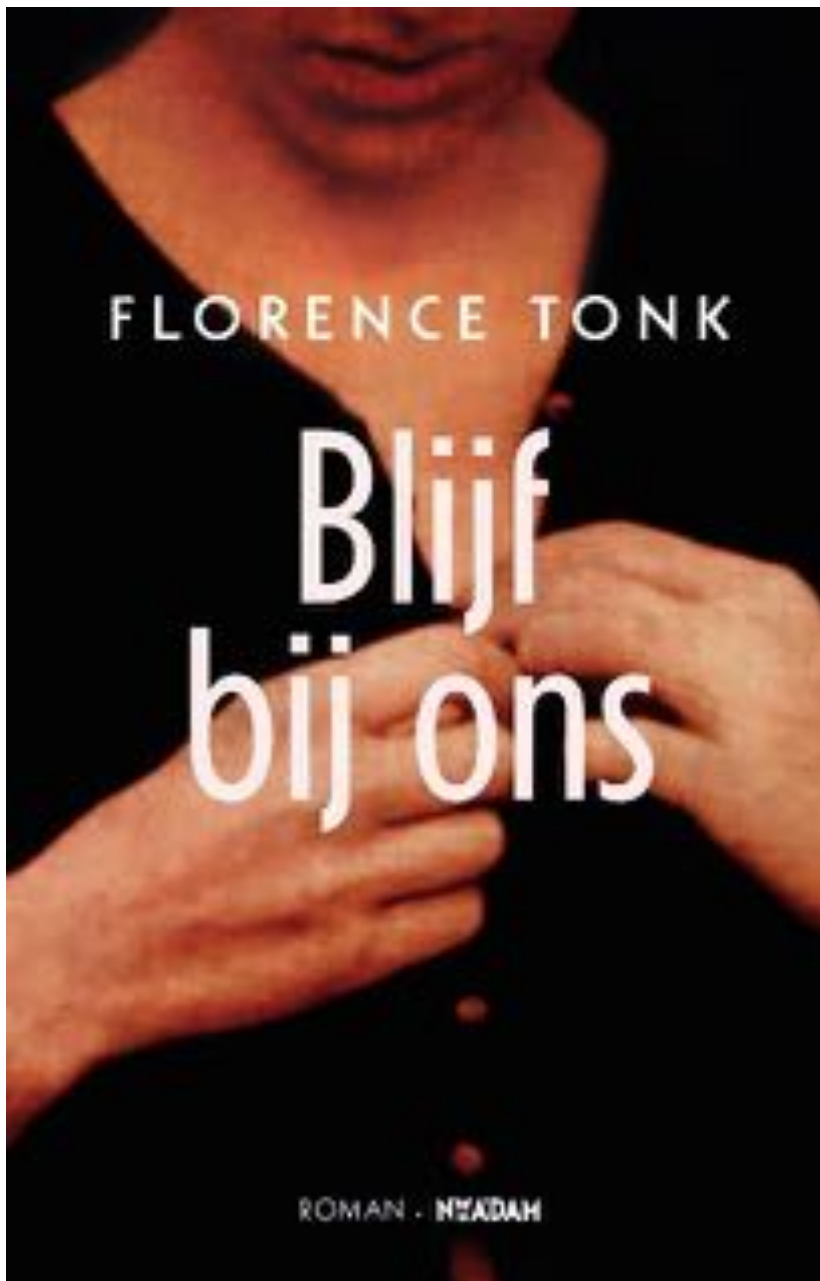


Ze staan stil bij een grote vijver met een weelderig begroeid eiland in het midden. Fedja wijst: “Een schaalmodel van Lesbos. Het hele park gaat over de klassieke oudheid van Griekenland, omdat Sofia daar vandaan kwam.



Helaas liep het verhaal tragisch af. Sofia sliep niet alleen met de graaf, maar ook met diens zoon uit een eerder huwelijk. Pototski kwam erachter en werd doodziek van verdriet. Niets wat zij deed of zei kon hem beter maken. Ze heeft twee dagen op haar knieën aan zijn sterfbed gelegen en om vergiffenis gesmeekt, maar hij is gestorven zonder haar te vergeven. Ze zeggen dat hij haar heeft vervloekt. Sofia zelf is niet lang daarna gestorven. Door een aardbeving verschoof kort na haar dood haar graf, tot buiten het kerkhof. Sindsdien zeggen ze in Uman dat je haar 's nachts kunt horen huilen in de grotten en boomtoppen van Sofijivka”.....

Ik zit aan de rand van een prieel in het Sofijivka Park en lees het boek “Blijf bij ons”, van Florence Tonk, waar bovenstaande passage uit afkomstig is.



Het park heeft een oppervlakte van 150 ha en er staan ongeveer 500 verschillende soorten bomen, waaronder de op dit moment bloeiende jasmijn, waar het hele park naar geurt. Het is een heerlijk groene oase aan de rand van het verder wat stoffige provinciestadje Uman.

## Moeder Oekraïne.

Posted on [11 June 2013](#)

New York heeft het Vrijheidsbeeld, Rio de Janeiro Christus de Verlosser, maar Kiev heeft het Moederlandstandbeeld, ook wel Moeder Oekraïne genoemd. Bij het binnenrijden van de

Oekraïense hoofdstad, was dit voor ons de eerste blikvanger. Vanaf een heuveltop waakt deze 72 meter hoge van roestvrij staal gemaakte dame over de Dnjepr, waar Kiev aan ligt.



Aan het begin van de middeleeuwen vestigden zich de oostelijke Slaven, afkomstig uit Polen, Wit-Rusland en het Noordoosten van het huidige Oekraïne zich aan de bovenloop van de Dnjepr. De rivier was een belangrijk deel van de handelsroute tussen Scandinavië en Byzantium, het huidige Istanbul. Er ontstonden diverse kleine, permanente nederzettingen aan de oevers van de Dnjepr. Eind negende eeuw zijn deze vestigingen verenigd door de Noorman Roerik, om zo sterker te staan tegen de aanhoudende stroom indringers vanuit de oostelijk gelegen steppen. Het nieuwe rijk Rus (lokale benaming voor Noorman) is een feit. Twintig jaar later wordt Kiev aan dit rijk toegevoegd en ook meteen uitgeroepen tot hoofdstad. Het rijk krijgt de naam Kiev Rus en het groeit uit tot de belangrijkste handelsnatie van Centraal-Europa. Naast barnsteen en andere natuurproducten vormen ook slaven, maar dan met een kleine “s”, een interessante handelswaar. Door de kerstening van Kiev in 988 is de stad rijk aan kerken en kloosters. Behalve het enorme beeld van Moeder Oekraïne zijn dan ook de talrijke sprookjesachtige gouden koepels van deze gebouwen een ander opvallend verschijnsel bij het binnenrijden van de stad, zoals die van de Sint-Andreaskerk en het Petsjersk Lavra Holenklooster. Maar ook de postmodernistische gebouwen in de binnenstad zijn de moeite van het bekijken zeker waard.



We hebben vanmiddag het PAC bezocht, het Pinchuk Art Centre. Viktor Pinchuk is een zeer rijke Oekraïens zakenman, die miljarden bezit. Hij is lid geworden van de door Bill Gates opgerichte Giving Pledge, wat inhoudt dat hij minstens de helft van zijn kapitaal aan goede doelen moet besteden. De door hem opgerichte Viktor Pinchuk Foundation heeft als doel om de huidige generatie jongeren de veranderaars van de toekomst te laten worden. Dat is een mooi streven en niet alleen voor Oekraïne!

Het PAC is één van de initiatieven dat hier in past. Pinchuk verzamelde en verzamelt veel moderne kunst, wat tentoongesteld wordt in een gebouw van zes verdiepingen. De vaste collectie bevat veel bekende namen, zoals Hirst en Koons maar er is ook veel werk van jonge, aankomende Oekraïense kunstenaars. De wisselcollectie is die van hedendaagse Chinese

kunstenaars. Centraal thema hiervan is de wisselwerking maar ook tegenstelling tussen het individu en collectief.



Zo zien we werk van Ai Weiwei, een levend tafereel van Sun Yuan en Peng Yu over de zinloosheid van wapens, maar ook grappige rondlopende en wat onwelriekende hangbuikzwijntjes, in een installatie van Zhang Huan. Fotograferen was binnen “absoluut en ten strengste” verboden, maar buiten lag een aan stukken gevallen militair, het kunstobject “Officer” van Zhao Zhao, voor ieder vrij om foto’s van te nemen.





Al met al een veelbelovende eerste ontmoeting met Kiev en voor Lia en mij was het zien oprijzen van Moeder Oekraïne aan de skyline een indrukwekkende kennismaking met deze bruisende stad .

## **Holodomor.**

Posted on **12 June 2013**

Holodomor, een voor ons onbekend woord. We komen het tegen terwijl we het groots opgezette gedenkteken en Nationaal Museum ter herinnering aan de slachtoffers van de hongersnood in Oekraïne bezichtigen. Bij de ingang van het gedenkteken zijn tegenover elkaar twee sculpturen geplaatst, “ De Engelen van Treurnis”, als symbolische wakers over de zielen van de slachtoffers van de Holodomor.



Het laantje dat op die plek begint, leidt naar “De Kaars van de Herdenking”, het monument van de opleving van Oekraïne. De daarin aangebrachte afbeeldingen van de ooievaars, zijn het nationale symbool van Oekraïne.



Halverwege het laantje vormt een aantal molenstenen een cirkel. Middenin deze cirkel staat een ontroerend bronzen beeldje van een uitgeput, stervend meisje, getiteld “Trieste herinnering aan de jeugd”. In haar tengere handen houdt zij vijf korenaren vast. Deze symboliseren de door de Stalin uitgevaardigde “Wet van vijf jaren”.



Ondergronds bevindt zich de herdenkingsruimte, het Nationaal Museum. Op grote beeldschermen worden interviews getoond waarin overlevenden van de Holodomor getuigen van de gruwelijkheden die op bevel van Stalin zijn gepleegd. Verstaan kan ik de oude vrouwen niet, maar aan hun stem en gezicht kun je horen en zien dat ze dit nooit hebben kunnen vergeten. Indrukwekkend.



De term Holodomor is afgeleid van de Oekraïense uitdrukking *moryty holodom* (Морити голодом), wat zoveel betekent als “dood veroorzaken door honger” en “iemand tot uitputting drijven”. In moderne Oekraïense woordenboeken staat holodomor omschreven als “kunstmatig opgewekte hongersnood, van staatswege, op grote schaal georganiseerd”.

De Holodomor was dus een hongersnood op het grondgebied van de Socialistische Sovjetrepubliek Oekraïne in de jaren 1932-1933. Het was een van de grootste nationale rampen in Oekraïne in de moderne geschiedenis; het aantal doden lag rond de 10 miljoen, van wie drie miljoen kinderen. De hongersnood werd veroorzaakt door het beleid van de regering van de Sovjet-Unie onder Stalin, die met kracht de collectivisatie van de landbouw doorvoerde. De boerderijen moesten worden samengevoegd in kolchozen, grootschalige staatsboerderijen, waardoor arbeidskracht zou vrijkomen voor de industrialisatie.

Dit stuitte op groot verzet van de boeren, vooral die in Oekraïne met hun traditie van vrijheid. Ze verborgen hun graan en slachtten hun vee liever dan dat ze het leverden aan de staatsboerderijen. Deze sabotage moest natuurlijk de kop in worden gedrukt. De verplichte graanleveranties werden verhoogd, hoewel de oogst in 1932 mislukte. Miljoenen boeren, door de communisten aangeduid als koelakken, werden gedeporteerd naar Siberië.

De Holodomor wordt ook wel de “Oekraïense genocide” of de “Oekraïense Holocaust” genoemd.

Deze termen impliceren het feit dat uit documenten uit de Oekraïense archieven is vastgesteld dat de Holodomor kwade opzet was van Sovjetleider Stalin om vooral de opstandige Oekraïners te treffen, zo hun weerstand tegen de gedwongen collectivisatie te breken en hen als volk en als politieke factor en sociale entiteit te vernietigen. De pro-westerse president Viktor Joesjtsjenko bracht de ‘Holodomor’ najaar 2006 in het parlement nadat hij noodgedwongen zijn pro-Russische tegenstander Janoekovitsj tot premier had moeten benoemen. Op 28 november 2006 heeft het Oekraïens parlement de Holodomor officieel tot “genocide” verklaard. De vierde zaterdag in november is de officiële herdenkingsdag voor de slachtoffers van de Holodomor in Oekraïne. Het hier boven omschreven gedenkteken en museum zijn in 2009 opgericht. In het museum branden veel kaarsjes en er liggen te dikke boeken met de namen van de slachtoffers.

## **De kabeltram van Sint Michael.**

Posted on **13 June 2013**

Na een dag slenteren door de stad merken Lia en ik dat onze benen hard gewerkt hebben. We willen nog even naar de binnenstad, maar staan aan de oever van de Dnjepr. De historische binnenstad ligt op een 100 meter hoger gelegen heuvel. Een forse klim, maar sinds meer dan een eeuw is er gelukkig een kabeltrammetje, dat ons naar boven zal brengen.



De tram is vernoemd naar Sint Michael. De st. Michaelkerk is namelijk het bovenstation en het benedenstation heet Podil. Laatstgenoemde is een juweeltje, zoals veel openbaar- vervoer-stations in Kiev.



De kabeltram is in 1905 begonnen met haar dienstverlening en doet dat nog elke dag. Per jaar gebruiken zo'n drie miljoen passagiers de tram. Er zijn naast Lia en mij dus meer mensen die de klim of afdaling niet op eigen gelegenheid doen! Het is een steil traject, zo'n 250 meter lang en met een hellingspercentage van 36. Dat is echt fors! De tram doet er dik twee minuten over, en we maken het ritje met plezier. Ook vanwege het station Podil, dat werd gebouwd naar een ontwerp van Barishnikov en tot in de puntjes is verzorgd, zelfs na langer dan een eeuw in gebruik te zijn. De verlichting, de koepels, de gebrandschilderde ramen, echt een lust voor het oog.







Het kenmerk van een kabeltram is dat er twee tramwagens zijn, met een kabel aan elkaar verbonden. Zo trekt de ene tram de andere naar boven, wat veel energie bespaart. Beide tramwagens hebben een eigen letter, de *A* en *II*, respectievelijk voor links en rechts. Halverwege het spoor is een stukje dubbelspoor aangelegd waar de trams elkaar kunnen passeren.

Elke tram heeft nog een conducteur of conductrice, en er is een toezichthouder die boven in het station een werkplek heeft met een adembenemend uitzicht naar beneden. De conductrice en de toezichthouder komen direct van hun werkplek naar ons toe, als Lia hen vriendelijk gedag knikt en willen vervolgens graag met me op de foto, die Lia van ons maakt.



De kabeltram is naast de metro de tweede vorm van openbaar vervoer die we in Kiev gebruiken. En dat bevalt ons prima: schoon, vlot, belachelijk goedkoop hoewel soms erg warm en vol. Toch is het de prettigste manier om ons snel in de stad te verplaatsen!

## **A night at the Opera.**

Posted on **15 June 2013**

Zo af en toe zie je in Kiev een muurschildering, meestal verborgen in een donker steegje wat soms wel en soms niet ergens naar leidt. Ook vandaag ontdekten we weer een mooie afbeelding van

iets, wat later op de dag letterlijk een teken aan de wand bleek te zijn. Een donkerharige danseres in een vlammeende, vuurrode jurk.



Enkele uren daarna passeerden we namelijk een indrukwekkend gebouw, het Taras Shevchenko Nationale Opera en Ballettheater. Dit imposante complex opende zijn deuren in 1901. Het is ontworpen in Weense stijl en een van de mooiste bewaarde gebouwen van de stad. Je kunt het gebouw alleen van binnen bekijken als je naar een voorstelling gaat, wat wel een belevenis móet zijn! De meeste uitvoeringen zijn Oekraïense producties van hoogstaand niveau. Dit seizoen staan er 23 opera's en 31 balletvoorstellingen op het repertoire. Het is de thuisbasis van de Kiev Opera, een gezelschap dat al bestaat sinds 1867.



We kijken elkaar aan. Zullen we? Waarom niet! Bij de kassa, de hele dag geopend, zien we bij nummer 14, waarvan we denken dat dit de datum is van vandaag, een woord wat we onmiddellijk als “Carmen” menen te herkennen. Er zijn nog plaatsen te koop, dus staan we na een paar minuten weer buiten met twee supermooie zitplaatsbewijzen voor de uitvoering van vanavond.



Gelukkig heeft Holger een schone, zwarte HaVeP (Hendrik van Puijenbroek) werkbroek in de To Yota liggen, dus geheel in stijl zitten we 's avonds op rij 8, in het midden, met langebenenplek.



Voordat het programma begint, hebben we tijd om het gebouw van binnen te bewonderen, inclusief een kijkje in de orkestbak waar de musici hun instrumenten aan het stemmen zijn.







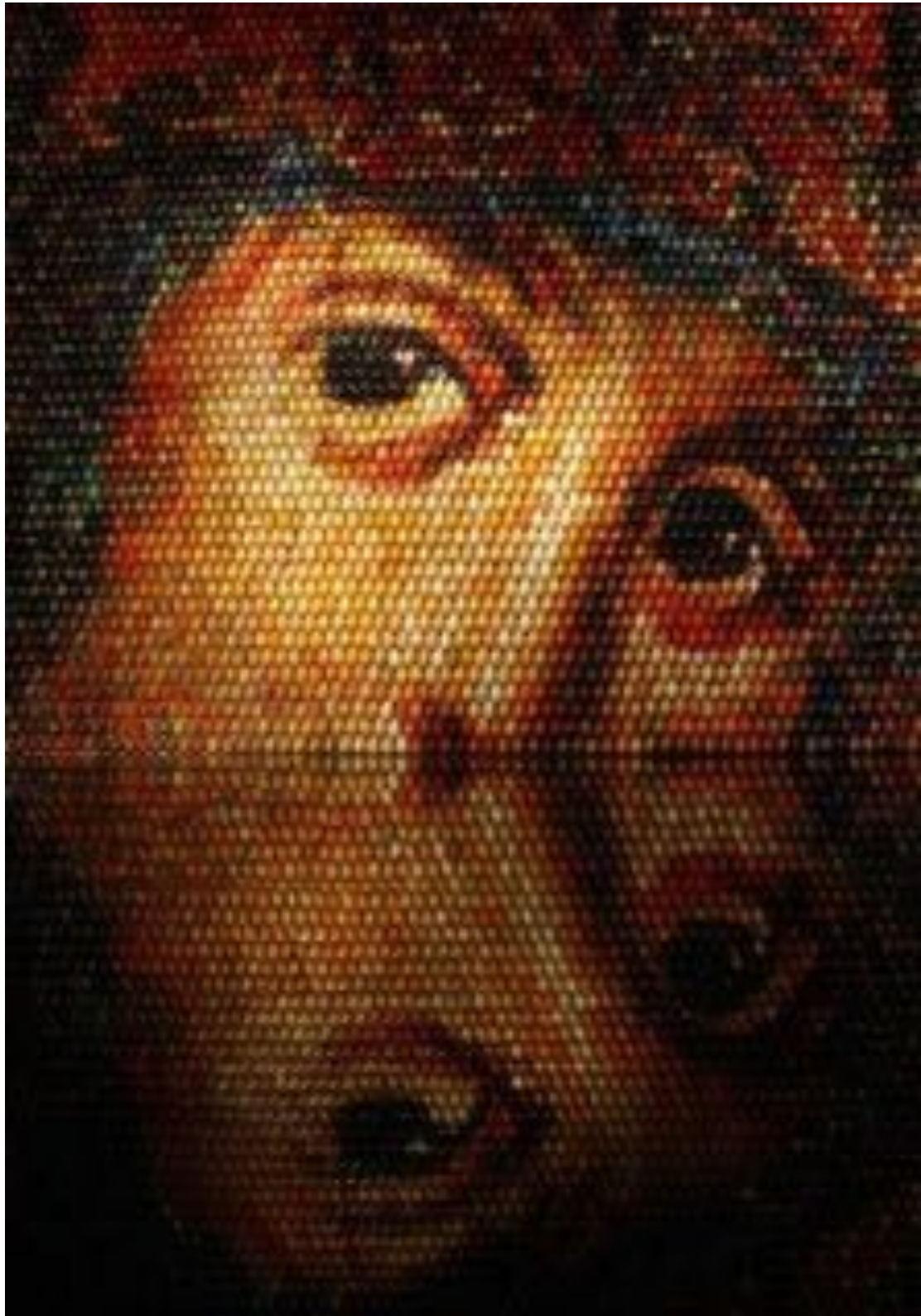
Het was een bijzondere ervaring. Het libretto was in het Frans en boven aan het podium was een ondertiteling in het Russisch te lezen. Niet ideaal voor een Nederlander, maar als je het verhaal kent was het goed te volgen. Leuk detail was nog dat het zich afspeelt in Sevilla, waar we vorig jaar waren. Van de muur rond de tabaksfabriek en de arena voor stierengevechten konden we ons dus een goed beeld vormen. Foto's maken tijdens de voorstelling was verboden maar tijdens het eindapplaus kon ik het niet laten om er een te maken.



## Eieren en uien, vervolg.

Posted on **15 June 2013**

Oksana Mas is een Oekraïense kunstenaar die de volkskunst van de Pysanky via haar werk levend houdt, maar wel op een hedendaagse wijze. Dat ontdekten we in de St. Sophiakathedraal, waar het kunstwerk “Look into eternity” uit 2010 van haar is te zien. Het mozaïekpaneel beslaat een oppervlakte van 7 bij 7 meter, weegt 2.5 ton en bestaat uit 15.000 met de hand beschilderde eieren, waarbij zo’n 70 mensen, uit verschillende regio’s van het land, geassisteerd hebben. Elk ei heeft een uniek ontwerp. Het werk toont de bovenste helft van het gezicht van de Maagd Maria en het is geïnspireerd op een 17<sup>de</sup> eeuwse Virgin Eleousa. Het werk siert een deel van de tweede verdieping van de Sophiakathedraal, die overigens ontworpen is door Jaroslav de Wijze, ook wel de schoonvader van Europa genoemd. Dit omdat vier van zijn dochters getrouwd waren met een prins, elk afkomstig uit een ander Europees land. Hoe dan ook, het is toch eigenlijk waanzinnig mooi dat het metselwerk van 11<sup>de</sup> eeuwse ambachtslieden op de dag van vandaag een kunstwerk van 2.5 ton kan (ver)dragen!



Genoeg over eieren! Nu is het de beurt aan de ui. We hebben ze allemaal gezien de afgelopen dagen. De goudkleurige met groen of de groenkleurige met goud. Die van het Kyivo-Pecherska Lavra Holenklooster, de St. Sophiakathedraal, de St. Andreas- en St. Michaelkerk.







Ik vind het leuk om over de Sophiakathedraal wat meer te vertellen, omdat de Aya Sofia van Istanbul model heeft gestaan voor deze kerk. Er is een centrale gouden koepel met daar omheen 12 groene koepels, symbool natuurlijk voor Jezus en zijn 12 apostelen. Hoewel het geheel van oorsprong in Byzantijnse stijl is opgetrokken, is het door de restauraties in de 17<sup>de</sup> en 18<sup>de</sup> eeuw verworpen tot de Oekraïens-barokstijl. Het interieur van de kathedraal ademt echter nog de authentiek Byzantijnse sfeer, mede door de grote hoeveelheid fresco's en mozaïeken, met zowel wereldlijke als religieuze thema's. De afbeeldingen en het kleurgebruik zijn duidelijk geënt op de Aya Sofia. In het midden van de kerk vind je een zes meter hoog mozaïek van de Maagd Maria en in het noordelijk deel een serie portretten van de familie Jaroslav de Wijze. De kathedraal is in het verre verleden gebruikt voor kroningen en andere koninklijke gebruiken en veel vorsten en hun families zijn hier begraven. De graf tombe van Jaroslav de Wijze zelf staat links van de hoofdingang, maar tijdens een recente opening van de tombe bleek deze geheel leeg te zijn.... Tegenwoordig staat de kathedraal op de Werelderfgoedlijst van de UNESCO.



De uien en daarbij behorende kruizen waren zelfs te koop. Voor de liefhebber, die plaats heeft op zijn dak.



## Weetjes.

Posted on [16 June 2013](#)

Femen. Daar blijkt het logo van te zijn, wat we af en toe op muren afgebeeld zien. Twee cirkels met een streep ertussen. De ene cirkel is geel, de andere blauw gekleurd.





Het gaat hier om een Oekraïense feministische protestgroep, opgericht in 2008, met als doel steeds meer vrouwen wakker te schudden en hen bewust te maken van hun rechten en de mogelijkheden om zichzelf te ontplooiën. Uiteindelijk wil deze organisatie de grootste feministische beweging van Europa worden en in uiterlijk 2017 een revolutie ontketend te hebben. Zij trekt zo nu en dan de internationale pers aandacht door topless te demonstreren. De deelnemende vrouwen hebben vaak teksten op hun lijf geschreven en bloemen in het haar gestoken. De regering echter ziet deze demonstraties als ondermijning van de staat en de deelnemers worden regelmatig veroordeeld tot gevangenisstraffen.

Sinds de Pussy Riott affaire neemt Femen ook de Russisch Orthodoxe kerk onder handen. Verdere aandachtspunten zijn abortuswetgeving, sekstoerisme maar ook streng islamitische regimes. Over de grens ondernemen ze actie tegen te magere modellen op modeshows, zoals de modeshow van Versace tijdens de Milan Fashion Week. Op 8 maart jl., internationale vrouwendag, protesteerden zij in Istanbul tegen huiselijk geweld. In 2012 heeft Femen geprobeerd een politieke partij op te richten en zo mee te doen aan de parlementsverkiezingen. Dit is niet gelukt.

Misschien wel doordat de vrouwen op het platteland iets anders aan hun hoofd hebben. Uit pure noodzaak verbouwen zij, op een stukje grond om het huis hun eten en gaan dagelijks met koe of geit aan de wandel. De opbrengst van grond en stuk vee wat resteert na eigen gebruik, wordt op de lokale markt of langs de weg te koop aangeboden. Er wordt wat geld verdiend om zodoende het zware leven het hoofd te bieden.





Verder zie je zowel in de steden als op het platteland de strijd tegen het slijten der dingen. Er is duidelijk weinig financiële armslag voor het onderhoud van wegen, auto's en huizen. Tenzij je tot de nieuwe rijken behoort, dan verplaats je je natuurlijk in een Hummer of een MPV van iets kleiner formaat. Verder lopen de dorpen leeg, je ziet er nauwelijks nog jonge gezinnen. Deze zoeken hun heil in de stad of elders in het buitenland.





Zo af en toe hoor je een Kobzar, in een park, op een plein of bij een metrostation. Het gaat hier om een troubadour die zingt en zichzelf begeleidt op de kobza. Een kobza is een Oekraïens snaarinstrument en de klank hiervan zit tussen een luit en een harp in.



De Kobzar traditie stamt uit de 16<sup>de</sup> eeuw en werd uitgeoefend door de Kozakken. Het repertoire bestond voornamelijk uit liturgische psalmen en kany-gezangen. Deze laatste zijn de 3-stemmige liederen, eerst met een kerkelijke maar later ook met een wereldlijke inhoud.

Soms hoor je door een open kerkraam het zingen van orthodoxe kerkliederen. Op ons heeft dit hetzelfde effect als die van de Sirenes op Odysseus en we gaan altijd even het desbetreffende kerkje binnen om op een bankje te genieten van het gezang. Het zijn meestal 3, soms 5 mannen of vrouwen, maar het klinkt als een behoorlijk groot koor. Kennelijk wordt dit te weeg gebracht door de architectuur van de kerken, die een prachtige akoestiek herbergt. De priester zelf zegt de gebeden op, zwaait flink met het wierookvat en is druk doende bij verschillende altaars in de kerk.



Het is misschien de moeite waard om eens op You Tube te zoeken naar opnames van dit soort liederen.

## Beelden aan de Dnjepr.

Posted on **17 June 2013**

Jammer, het Historisch Museum van Dnjepropetrovsk is gesloten op maandag. Maar als we slechts een paar meter doorlopen worden we alsnog blij verrast. Op een grasveld staan ongeveer 20 stenen beelden tentoongesteld, de één in betere conditie dan de ander. Het lijken allemaal vrouwenfiguren, soms zelfs met een tasje in beide handen geklemd. Er staat een tekst op een muur, waarvan we denken te begrijpen dat het hier gaat om oude overblijfselen uit de 11<sup>de</sup> tot 13<sup>de</sup> eeuw.



Maar we zijn vastbesloten om er achter te komen wat dit voor mooie figuren zijn. Dus naar binnen bij de bureu. De dame die daar in een soort winkeltje zit spreekt geen Engels maar ze belt een collega die dit wel doet. Een beetje, naar bleek. Deze weet ons te vertellen dat de beelden zijn gevonden in het gebied ten zuiden van Dnjepetrovsk. Stone Baba's noemt zij ze.









We zoeken verder en het blijkt dat het hier gaat om afgodsbeelden, nauw verbonden met de sjamanistische religie van de Koemanen-cultuur. De Koemanen of Westelijke Kyptsjaken vormden een Turkse nomadenstam, die medio 10<sup>de</sup> eeuw vanuit noordelijk Centraal-Azië westwaarts is getrokken. In tegenstelling tot de Uzen en Turkmenen, trokken de Koemanen ten noorden van de Kaspische Zee westwaarts. Nazaten van de Koemanen bevinden zich tegenwoordig in Tatarije, de Krim, Turkije, Bulgarije, Roemenië, Moldavië, Macedonië en Hongarije. Ze spraken Kyptsjak-Koemaans, wat sterk verwant is met het Kyptsjaks. Overigens beheersen wij geen van deze talen.

Russische bronnen spreken van een Turkse stam met een opvallend uiterlijk. Blond tot donkerblond haar en blauwe ogen zijn dan ook zeker geen uitzondering bij nazaten van deze stam. Koemaan betekent in het Kyptsjaks dan ook 'bleek'. Bijzonder dat deze beelden zo achteloos en open en bloot op een bleekveldje staan. Hoewel er geen enkele bron melding van maakt, zijn we blij hen tegen het lijf te zijn gelopen!

## Mykyta Khrushchov's Bijlmer.

Posted on **18 June 2013**

We komen ze regelmatig tegen, de "khrushchovkas". Appartementgebouwen, drie tot vijf lagen hoog van begin jaren '60, dus gebouwd tijdens het tijdperk Chroetsjov. Zowel de prijs als de kwaliteit was laag.



Nikita Chroetsjov, de eigenzinnige en impulsieve opvolger van Stalin. Hoewel hij een aanzienlijk minder terreurbewind voerde dan zijn voorganger, regeerde ook hij met ijzeren vuist. Door zijn politieke tegenstanders werd hij gezien als een platvloerse, onbeschaafde boer, met de reputatie van het onderbreken van sprekers door middel van beledigende opmerkingen. Ooit timmerde hij met zijn uitgetrokken schoen op tafel, tijdens een vergadering van de VN. Vlak daarvoor was hij in woede uitgebarsten vanwege een opmerking, gemaakt door een afgevaardigde van de Filipijnen. Het Politbureau ging door de grond. Dit is echter de westerse versie van het verhaal. De versie van de andere kant is heel anders. Chroetsjov 's inbreng werd tijdens de behandeling van de toetreding van de Communistische Volksrepubliek China tot de VN volkomen genegeerd. De VS probeerde natuurlijk de toetreding te blokkeren. Uiteindelijk wist Chroetsjov, onder andere

door met zijn schoen op tafel te slaan, zoveel kabaal te maken dat de voorzitter hem niet meer kón negeren. De delegatie van de Sovjet Unie had buitengewoon veel plezier om deze actie. De Pravda zal in het midden liggen.

Chroetsjov was afkomstig uit de Oekraïne. Na de enorme repressie tijdens Stalin werd het politieke klimaat in deze Sovjet republiek milder, bij aanvang van Chroetsjov's leiderschap. Miljoenen onderdrukten werden gerehabiliteerd en duizenden gevangenen die wegens valse beschuldigingen verbannen waren werden in vrijheid gesteld. De vervolging van kunstenaars bleef echter doorgaan en vrije meningsuiting werd slechts selectief toegestaan.

Echter, dankzij deze licht mallotige politicus hadden wij vanmiddag vrije doorgang naar de Krim. In 1954 werd dit schiereiland, in 1783 door Rusland geannexeerd, namelijk terug geschonken aan de Oekraïense Sovjet Republiek.



Dit betekent dus dat we intussen in het zuiden van Oekraïne zijn aangekomen, met overnachtingstops de afgelopen twee dagen in Cherkasy en Dnjepropetrovsk. Beide steden zijn gelegen aan de oever van de Dnjepr en laatstgenoemde is de op twee na grootste stad van het land. Onderweg veel, heel veel graanvelden. Geen wonder dat Oekraïne de graanschuur van Europa wordt genoemd. Een ander iets wat we veel zien langs de weg zijn de opvallende bushokjes.

Tot nu toe veel met mozaïekwerk, maar vandaag met kleurige beschilderde afbeeldingen op de muren. Hadden we in Nederland zulke fleurige bushaltes, ik zou een trouw busreiziger worden.



## Bakhchysaray.

Posted on **19 June 2013**

De Krim is een schiereiland met een enorme geschiedenis. Tussen alle bezienswaardigheden mag Bakhchysaray (Paleis van de Tuin) niet gemist worden. Bakhchysaray is de voormalige hoofdstad van het Kanaat van de Krim, waar de Khan zetelde. Het is gelegen aan de voet van een enorme rotspartij met steile hellingen, aan de Churuk-Su rivier.



Dit gebied is volgens opgravingen al meer dan 40.000 jaar bewoond, en in de nabijheid is een paleolithische nederzetting van 80.000 jaar oud gevonden. Tauriërs, Grieken, Gothen, Hunnen, Khazaren, allen hebben hier hun sporen nagelaten. Dat de Khan uitgerekend hier zijn paleis vestigde is niet echt verbazingwekkend. Het paleis zelf is dat echter wel! Een pareltje!



De Khan bouwde zijn paleis in de zestiende eeuw. Natuurlijk zijn er in de loop der eeuwen her en der gebouwen bijgezet, maar de Ottomaanse stijl is duidelijk overheersend gebleven. Toen Catherina de Grote eind 18de en begin 19de eeuw druk was met orders te geven om alle moskeeën in Bakhchysaray te vernietigen, spaarde zij het paleis van de Khan omdat, zo vond ze, het zo romantisch en schattig was!





Het eigenlijke paleis is mooi gerestaureerd, onder andere met financiële hulp van Turkije. De Turks sprekende Tataren zijn de hoeders van het paleis en de islamitische cultuur op de Krim, en dat mag beloond worden! Grappig is dat vele onderschriften bij bezienswaardigheden in het Turks vermeld zijn, naast het Russisch. Leuk voor ons, komen we als nog te weten wat er aan uitleg aanwezig is. Het paleis kent vele details.







Eén van de fonteinen is gewijd aan Dilara Bikez, een Poolse schone die het hart van de Khan gestolen had. Maar hoe de Khan ook wilde dat zij van hem zou houden, zij kon dat niet. In zijn harem is zij aan heimwee overleden. Na haar dood zou hij dag en nacht zijn blijven huilen en de door hem gebouwde fontein moest het vergieten van tranen na zijn dood van hem overnemen. Vandaar de naam “De Fontein der Tranen”. In 1822 bezocht de Russische dichter Alexander Pushkin deze fontein en hij was zo onder de indruk van het bijbehorende verhaal, dat hij er een gedicht over schreef, “De Bakhchysaray-fontein”. Hij legde uit eerbetoon twee rozen uit de tuin bij de fontein neer. Een rode als symbool van de liefde en een gele van het verdriet. Sinds die dag worden elke dag twee verse rozen op de fontein gelegd, een rode en een gele! Zo ook dus vandaag!



De Krim-Tataren (Qırımlılar) is een Turkse etnische groepering die van oorsprong op de Krim leeft. Zij spreken een Turkse taal, Krim Tataars. De meeste Krim-Tataren zijn Soennitische moslims. De Tataren wonen voornamelijk in het arme binnenland. De rijke kuststreek van de Krim is Russisch. We spraken enige tijd met de Krim-Tataar Rüstem, die vijftien jaar geleden was teruggekeerd naar zijn wortels. In 1783, na de annexatie van de Krim door de Russen, trok het Krim-Tataarse volk massaal weg naar het Ottomaanse Rijk. In 1944, nadat de Sovjets het schiereiland weer heroverden op de Duitsers, die het drie jaar daarvoor bezet hadden, werden nagenoeg alle overgebleven Krim-Tataren gedeporteerd naar Centraal-Azië, op beschuldiging van collaboratie met de Duitsers. Tegenwoordig wonen er weer ruim 250.000 Krim-Tataren op de Krim. Ruim 150.000 wonen nog in ballingschap.



Rüstem is nu, op zijn 74ste, conciërge van de grote moskee van het paleis,. Hij komt rond van een staatspensioen van zo'n 100 euro per maand, maar zo stelt hij: "Ik ben gelukkig. Vader van vier kinderen, opa van tien kleinkinderen, overgrootvader van een achterkleinkind en ik heb een eigen huis. Dus het gaat mij goed!"

## Datsja in Jalta.

Posted on **20 June 2013**

Terwijl we Tsjechov's datsja bekijken, onder verplichte begeleiding van twee dames van in de zeventig die stoïcijns Russisch tegen ons blijven praten, zingt het liedje "Meeuw" gezongen door Robert Long steeds in mijn hoofd. Vlak daarvoor hebben we, ook onder dwang, een film over het leven van de schrijver in Jalta gezien.



Jalta is trots op het feit dat Anton Tsjechov een deel van zijn leven hier heeft gewoond en veel van zijn werk in deze stad en op de Krim heeft geschreven. Tsjechov is vooral beroemd door zijn toneelstukken als “De meeuw”, “Drie zusters” en “De kersentuin” die als thema hebben dat de mens treurt om het verleden, hoopt op een betere toekomst en daardoor het mooie van het heden niet ziet. Maar hij geldt ook als Ruslands beste schrijver van korte verhalen. Eén daarvan is “De dame met het hondje”, dat hij in Jalta schreef. Het is een, voor die tijd, smakelijke liefdesgeschiedenis, dat later ook verfilmd is. Op de Leninboulevard, die direct aan de Zwarte Zee ligt, staat een standbeeld van deze dame met haar hondje en haar toekomstige minnaar.



Als je over deze oude, met marmer en veel groen aangelegde boulevard wandelt, is er niet veel fantasie nodig om je te wanen in het jaar 1898, toen Tsjechov in Jalta aankwam om er te kuren vanwege zijn tbc. De toen voor de hogere kringen gebouwde hotels en sanatoria staan nu tussen moderne hotels met veel spiegelglas. Door het vele groen is het aangenaam lopen langs de boulevard. Aan het einde komen we op het Leninplein, waar Lenin vanuit grote hoogte minzaam neerkijkt op het logo in vlaggen en op parasols van Mc Donalds!







Om bij het huisje van Tsjechov te komen, dalen we een trap af, door de weelderig groene tuin, die door Tsjechov zelf is ontworpen. De twee eerder genoemde dames wijzen op schilderijen en meubilair en stoppen mij een map in de handen die een beschrijving van elke ruimte in het Engels bevat. Helaas, ik krijg geen seconde de tijd om er ook maar een letter in te lezen.

Alles is nog zoals het toen was. In de wat donkere kamers hangen veel ingelijste foto's van bevriende acteurs, choreografen, dichters, zijn artsen en schrijvers waaronder zijn vrienden Maxim Gorki en Leo Tolstoi. In de zitkamer op de eerste verdieping staat de piano waar Rachmaninov nog op gespeeld heeft en in een andere ruimte hangt aan de wand een telefoontoestel van het nu wereldberoemde merk Ericsson. Ook is daar een prachtig glas in lood raam, wat op de een of andere manier veel licht doorlaat.



Met een vriendelijke lach gebaart een van de gidsen naar de deuropening en plots staan we, tegen wil en dank, weer buiten. Waar en hoe lang je mag kijken wordt voor je bepaald, dat is ons intussen al vaker overkomen. We hopen op nog een tijdje genieten in de tuin met hoge heesters en af en toe een uitkijk op zee, en warempel, dat lukt! Tsjechov, zelf arts, wist dat hij niet lang meer zou leven en raakte helemaal in de ban van de tuin. Hij schonk er veel aandacht en tijd aan, wat zelfs nu nog goed te zien is.



We komen een jong stel tegen, Oekraïners van geboorte, maar al jaren wonend in de USA. Zij wijzen ons op een kerkje iets verderop, waarin Tsjechov destijds is getrouwd met de actrice Olga Knipper, die hij bij de voorbereidingen van de uitvoering van zijn toneelstuk “de Meeuw” had leren kennen.



Al met al werd de datsja goed bewoond, want toen het klaar was trokken ook zijn zuster en moeder bij hem in. Eigenlijk Simone Kleinsma en Martine Bijl dus! Vanmorgen vloog ze nog.....

## **Gedoopt, getrouwd en heilig verklaard.**

Posted on **21 June 2013**

Soms kom je ergens in terecht, wat je eigenlijk niet wil. Ons overkwam dit vanmiddag in zekere zin. We waren in Chersonesos, op de meest westelijke punt van de Krim, direct gelegen aan de Zwarte Zee. Hier vind je ruïnes van een oude, kleine Griekse handelsnederzetting uit de 5<sup>de</sup> eeuw voor Christus. De Grieken waren hier niet de eerste bewoners, want de zogenaamde Tauriërs, leefden er al, ruim voor die tijd. Na ook deel te hebben uitgemaakt van het Romeinse en Byzantijnse Rijk ging het stadje in de 13<sup>de</sup> en 14<sup>de</sup> eeuw ten onder aan de pest in combinatie met de regelmatige invallen van de Mongolen.



In 988 werd grootvorst Volodymyr, zeg maar Valdimir, van Kiev in Chersonesos gedoopt volgens het oosters-orthodoxe christendom. Een jaar later bezette hij de stad, tot hij kreeg wat hij wilde, een huwelijk met een zekere Anna, de zus van de Byzantijnse keizer uit die tijd. Uiteindelijk gaf de broer toe. Anna werd alsnog de gelukkige bruid en Vladimir later heilig verklaard.



In Rusland en Oekraïne wordt dit als hét begin van de verspreiding van het oosters-orthodox christelijk geloof gezien. In 1852 stichtte de Orthodoxe Kerk er een klein klooster met een museumje. De goudgekoepelde Vladimirkathedraal, die werd opgericht op de plek waar de doopplechtigheid destijds had plaatsgevonden, werd voltooid in 1892.



Wel een bezoekje waard, dachten we. Drie gesluerde vrouwen zaten in een hoekje van de kerk en we weten onderhand dat dit liedjes zingen betekent, waar we nog steeds graag naar luisteren. Ook een priester was al een paar maal in vol ornaat voorbij gekomen, dus lang kon het niet meer duren. We nestelden ons op een bankje, vlakbij het koortje en wat ons betrof kon het optreden wel beginnen. En ja wel, na een minuut of 5 werd er meerstemmig ingezet. Er bleek alleen een bruidspaar achter ons binnengekomen te zijn, Vladimir en Anna, zeg maar, en er volgde een heuse huwelijksvoltrekking. Bijzonder om hier bij te zijn, maar we voelden ons bij aanvang toch een soort ongenode gasten, die ook nog eens de beste zitplaatsen hadden ingepikt! Voordeel daarvan was wel dat we het goed konden zien en horen. Het bruidspaar moest op een geborduurde loper staan en hield een brandende kaars in de hand. Achter de bruid en bruidegom stonden de getuigen die een goudkleurige kroon iets boven het hoofd van de geliefden moesten houden. Dat viel nog niet mee naar bleek, want het was een stukje boven hun macht en er werd steeds vaker van arm gewisseld. Ook verschenen er zweetdruppels op het voorhoofd van de bruidsjonker.





We hebben er toch met plezier naar gekeken en geluisterd, Achteraf hadden we ook zeker niet het gevoel meer dat we ongewenste vreemdelingen waren. Of deze Vladimir later ook heilig wordt verklaard? De tijd zal het leren!

## UAZ.

Posted on [22 June 2013](#)

Wanneer buiten de bebouwde meer dan een paar auto's redelijk dicht achter elkaar rijden, kun je er gif op in nemen dat een UAZ voorop rijdt. Dit 4×4 karretje was destijds het Russische antwoord op de Jeep/Landrover. Holger is er, sinds onze reis door Georgië en Armenië, helemaal mee in love gevallen en herkent ze intussen al van verre, misschien wel aan het schattige logo voorop.



UAZ betekent Ulyanovskiy Avtomobilny Zavod,, vrij vertaald Autofabriek van Oeljanovsk . Deze fabriek werd opgericht in 1941 ten behoeve van het Sovjet leger. De UAZ, UAZIK in de volksmond, heeft onder andere een busjesmodel, wat we nu nog steeds dienst zien doen als ambulance, vooral in de armere delen van Oekraïne.



Daarnaast zien we dus ook het oude off the road model regelmatig staan of rijden. Zo gauw Holger de kans krijgt probeert hij met handen en voeten contact te krijgen met de eigenaar. Het gebeurt wel dat hem gevraagd wordt om plaats te nemen achter het stuur, welke kans hij natuurlijk niet aan zich voorbij laat gaan.



Het is wel duidelijk dat de UAZ- jeep- rijder ook een soort liefde voor het automerk moet hebben. Immers, er is tijdens het rijden enorme geluidsoverlast in de cabine en bovendien zit je voortdurend in de altijd aanwezige benzinedampen. Ik heb het dan wel over de oude exemplaren.



Van 1958 tot het uiteenvallen van de Sovjet Unie was het toptijd voor UAZ. De 452 en 469 werden toen in productie genomen en ze werden het werkpaard van de landbouwers en de politie. Na 1991 kreeg UAZ het moeilijk doordat er steeds meer wagens werden geïmporteerd. UAZ kreeg financiële en kwaliteitsproblemen, totdat in 2004 de fabriek door particulieren werd overgenomen en men het model Patriot lanceerde. Met behulp van buitenlandse onderdelen werd de kwaliteit sterk verbeterd. Door de lage prijs, ruim 12.000 euro, lijken er nu goede marktperspectieven aanwezig te zijn. Op dit moment bestaat de lijn uit een jeep, een luxe SUV en een busje, alle met vierwielaandrijving.

Vandaag was een rijdag voor ons. Morgen willen we Odessa bereikt hebben en dat betekent in 2 dagen een rit van zo'n kleine 600 km vanaf de Krim, wat met To Yota op Oekraïense wegen ruim 10 uur in beslag neemt. Maar we zijn flink gevorderd en aan het eind van de middag geëindigd in

Mykolaiv. Dit stadje schijnt beroemd en berucht te zijn omdat hier zo veel “postorderbruiden” vandaan komen. Die worden via een soort on-line-Wehkamp-gids aan geboden en als men de bestelling geplaatst heeft, wordt de dame in kwestie via DHL, UPC of Van Gent en Loos thuis bezorgd, stel ik me zo voor. Zelf ophalen kan natuurlijk ook. In een supermarkt halen we ‘s middags ontbijtspullen voor de volgende ochtend, zo ook vandaag. En wat stond daar in een van de schappen tussen de mayonaises en de flessen sterke drank..... een schaalmodel van de UAZ. “The older the boys, the bigger and more expensive their toys”, is iets wat voor Holger in ieder geval niet opgaat!



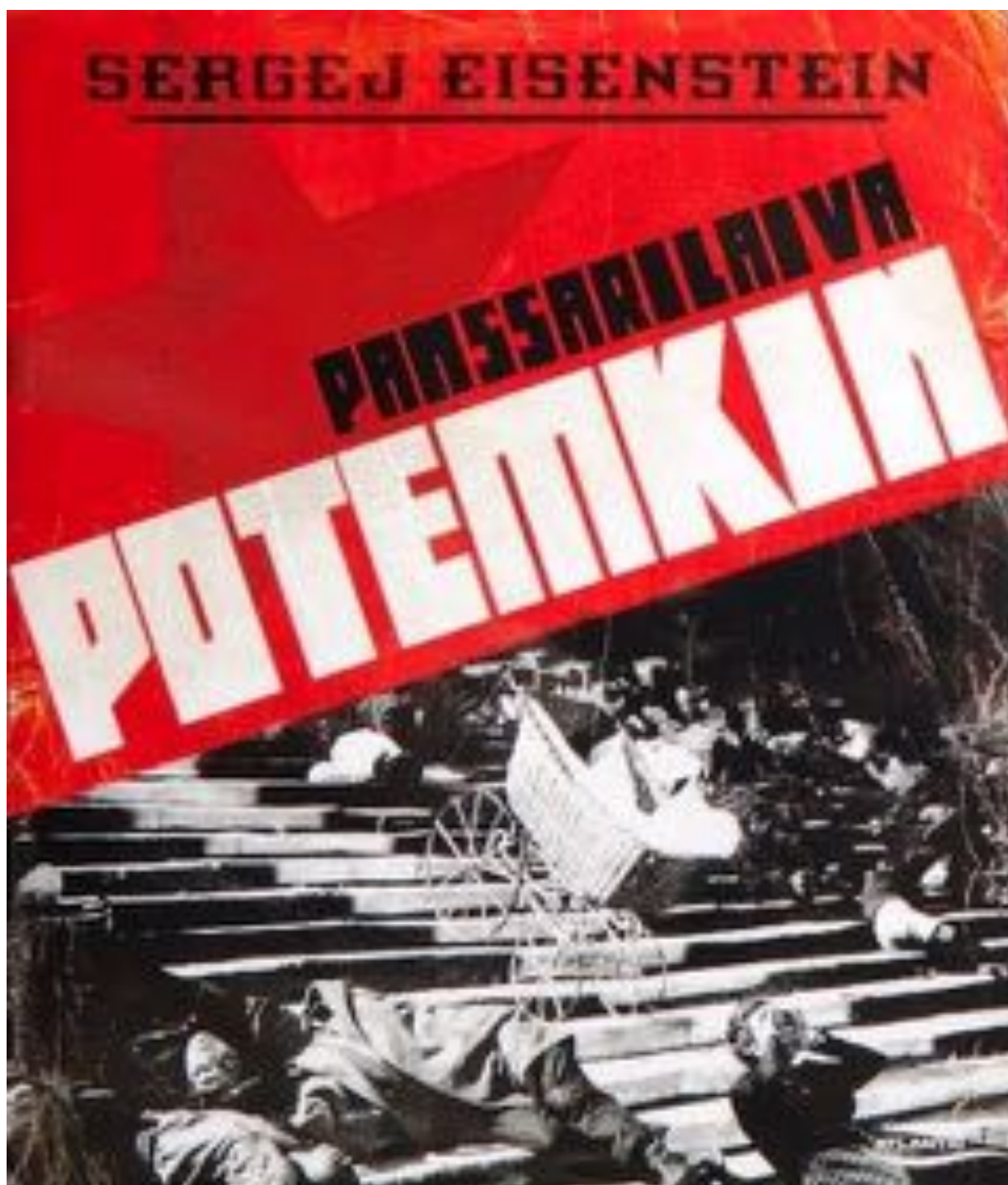
## Met de trap of met de lift?

Posted on **24 June 2013**

192 granieten treden naar beneden en daarna hetzelfde aantal weer naar boven. De Potemkintrappen, ontworpen door de Italiaanse architect Francesco Boffo in 1825 en gebouwd door de ingenieurs Upton & Morozov in 1841, zijn we vanmiddag af en op gelopen. Het bijzondere van de trappen is gelegen in het feit dat, ondanks de grote hoeveelheid treden, ze eenvoudig te belopen zijn. Ze zijn gebouwd in een ideale hoek, zodat je als voetganger niet eens de beenspieren hoeft aan te spannen. Appeltje eitje dus! Toch loopt er parallel aan de trappen een funiculaire voor de moeilijk lopenden onder ons.



De trappen zijn wereldberoemd geworden door “Battleship Potemkin”, een zwart-wit en stomme film uit 1925, geregisseerd door Sergej Eisenstein. Hij staat genoteerd in de lijst van de top10-films aller tijden. Het verhaal van de film is een gedramatiseerde versie van de opstand op de Pantserkruiser Potemkin in 1905, tijdens de eerste revolutieopgong in Rusland. Verreweg de beroemdste scène uit deze film is de slachting op de trappen naar de haven van Odessa, door het tsaristische leger. In deze scène marcheren de soldaten de trappen af, terwijl ze de opstandelingen en bevolking genadeloos neerschieten en neersabelen. Om extra drama aan deze scène toe te voegen liet Eisenstein een kinderwagen met baby erin de trap afrollen nadat de moeder door een kogel was getroffen en stervende was.



De trappen lijken veel hoger dan dat ze in werkelijkheid zijn, doordat de lagere bijna twee maal zo breed zijn als de hoger gelegen treden. Dit optisch bedrog is door Eisenstein knap verwerkt in deze communistische propagandafilm, klassiek geworden vanwege onder andere de complexe montage in de trappenscène: Eisenstein hanteerde op een opmerkelijke wijze cameravoering, perspectief en montage om het gevoel van de revolutie en de onderdrukking over te brengen. Op [YouTube](#) is de scene te bekijken.



De naam Eisenstein zijn we drie jaar geleden ook tegengekomen, tijdens een “Jugendstil”-wandeling door Riga. Het ging toen om Michail Eisenstein, een Joods Duitse architect, getrouwd met een Russische en woonachtig in Letland. Hij heeft een indrukwekkend aantal Jugendstilpanden ontworpen in Riga, die voor enkele jaren terug prachtig gerestaureerd zijn. Vader en zoon! Eisenstein sr. had zich jaren eerder bekeerd tot de Orthodoxe Kerk en ook zijn kinderen waren opgevoed naar de maatstaven van dit geloof. De aansluiting bij het Rode Leger door zoon Sergej en zijn trouw aan de principes van het communisme zullen bij vader Eisenstein dan ook niet licht gevallen zijn! Dit was onze eerste ontmoeting met Odessa. Tot donderdag blijven we deze stad verkennen dus wordt vervolgd.

## Schoonheid en verval.

Posted on **24 June 2013**

“The Battleship Potemkin’s Rebellious Seamen Carving Ashore the Body of Vakulenchuk”, is de lange titel van een schilderij met de afmetingen van 2.90 bij 4.57 meter. Het hangt in het Odessa Fine Art Museum en het is van de Russische schilder Leonid Muchnik, die er van 1949 tot 1957 aan gewerkt heeft. Na de beschrijving gisteren van de film” Battleship Potemkin” geeft dit schilderij wel een mooi beeld van de gedrevenheid van de opstandelingen uit die tijd.





Het museum is gehuisvest in een paleis, gebouwd tussen 1823 en 1826 en ontworpen door dezelfde architect als die van de Potemkintrappen, Francesco Boffo. De eerste eigenaar was Gravin Potoskaya. Later, in 1889 heeft de toenmalige bezitter, de kunstverzamelaar en filantroop Grigori Marazli, het gebouw aan de gemeente Odessa geschonken zodat deze het City's Fine Arts Museum kon realiseren.



Ooit moet het een mooi gebouw geweest zijn, maar ook dit heeft nu zowel van binnen als van buiten last van achterstallig onderhoud. Het exterieur is in mediterrane tinten geschilderd waardoor je je in Marrakech waant, heel sfeervol. Maar aan het plafond van het bordes is de constructie bloot komen te liggen en zowel binnen als buiten liggen de verfladders op de vloer of hangen aan de wanden. Ook zijn binnen veel sporen van lekkage te zien. Je houdt je hart vast voor al die kunstwerken!



Verder wordt er niets aan klimaatbeheersing gedaan, waardoor het in een aantal zalen bloedheet is, mede doordat het plafond of dak uit witgekalkt glas bestaat. De schilderijen hangen regelmatig onder een doek omdat er anders direct zonlicht op valt. Je moet vaak een lap stof zelf oplichten om te zien wat het schilderij er achter te bieden heeft. Soms valt dat mee, soms tegen. De schilderijen worden vaak met behulp van lege plastic flessen die erachter, tussen muur en frame, geklemd zijn op hun plaats en in balans gehouden. De ons ondertussen bekende bejaarde, vrouwelijke suppoosten zitten licht amechtig op een stoel bij een geopend raam. Soms blij met ons, vaak niet. Het is voor mij een sport geworden om niet eerder een zaal te verlaten dan dat de oppasdame gelachen heeft, wat me toch wel in 95% van de gevallen lukt. Foto's nemen is absoluut verboden maar helemaal op het eind is de eindverantwoordelijke voor de zaal even afgeleid en ik grijp m'n kans.



Een ander werk wat wij erg mooi vinden is van Y.I.Pimenov met de titel “A Thoughtful Girl”, gemaakt in 1965.



Het museum heeft een indrukwekkende collectie van Russische en Oekraïense kunst. Iconen, zeegezichten, portretten van gewone mensen, landschappen, maar ook Sovjet realistisch werk. Breed georiënteerd dus en daardoor voor elk wat wils.

## **Van alle markten thuis.**

Posted on **25 June 2013**

“Koppie eraaaf?” Hoor je bij de kraam van vishandel De Graaf en Dochters op de vrijdagmarkt in Deventer. Nou, die vraag hoeven ze hier op de Privoz Rynok in Odessa niet te stellen. Kop en staart liggen op een marmeren plaat en het tussenstuk is te koop. Zo weet je de afkomst van je aangeschafte vismoot.



De Privoz markt, centraal gelegen voor koper en verkoper, bij het trein- en busstation is de grootste markt van het land, waar boeren hun oogst, vissers hun vis, en slagers hun vlees aan de man kunnen brengen. Daarnaast wordt er alles wat je kunt bedenken te koop aangeboden. Soms heb je het idee dat naast de kruiden, net geoogst in de achtertuin, ook een deel van de overtollige huisraad en niet meer gedragen kleding als koopwaar in dezelfde kraam liggen.



Tulpenbolletjes waren er ook te koop. Oude kleurenfoto's, die ik nog wel ken van vroeger bij mijn vader op kantoor, gaven aan welke tulp er volgend voorjaar uit de bol moet komen. Als je aanwees welke je wilde, ze werden per stuk verkocht, deed de kraamhouder ze in een van kranten gedraaide puntzak.





Het was snikheet en benauwd op de markt, die deels overdekt is voor de kwetsbare waar. Buiten ligt de handelswaar vaak heel secuur gerangschikt op de grond.





Intrigerend was ook de kraam met torso's en ledematen. Het meisje wat verantwoordelijk was voor de verkoop had duidelijk andere bezigheden. Waarschijnlijk intensief contact onderhouden met een echte sixpack!



Voor de inwendige mens is ook het nodige in de aanbieding. Zo had iemand een enorme pan pilav heel ingenieus op een supermarktwagentje bevestigd. Het rook heerlijk en om de kwaliteit van zijn product te bewijzen, roerde hij de grote stukken vlees naar het oppervlak, toen hij mijn interesse in de gaten kreeg.



Ook tankjes met kvas trekken over de markt. Deze donkere brooddrank is een wonderbaarlijke dorstlesser. Door het hele land zie je de tankwagentjes en tonnetjes met tap staan. In de steden, dorpjes en langs de hoofdwegen buiten de bebouwde kom. Je kunt een kleine of grote plastic beker laten tappen, maar mensen komen ook met lege flessen die gevuld worden voor thuisgebruik. Het is een traditionele, licht koolzuurhoudende drank uit Rusland en Oekraïne. Het wordt gemaakt op basis van water, roggemeel en mout, dat een gistingsproces doormaakt. Kvas wordt ook bereid met brood en soms ook met vruchten, zoals peren, aardbeien of bessen. Het kan eventueel gekruid worden met munt of berkensap.



Kvas heeft een unieke smaak en is een bron van vitamine B en E. De kleur heeft veel weg van het bier Oud Bruin. Het alcoholpercentage ligt rond de 0.05% en door de aanwezigheid van melkzuurbacteriën is kvas ook goed voor de spijsvertering. Door het lage percentage alcohol mogen ook kinderen het drankje drinken en het wordt dan ook wel kinderbier genoemd. Onder druk van nieuwe gezondheidswetten dreigt de straatverkoop van kvas in de toekomst te gaan verdwijnen. Jammer, want het is iets waar door de gewone mens veel gebruik van gemaakt wordt. Bovendien is het heel betaalbaar en ik denk juist erg gezond. Wat mij betreft blijven de straattankjes met tap dan ook gewoon bestaan!

## Achter de poorten van Odessa.

Posted on **26 June 2013**

Als we op ons balkonnetje zitten in Odessa, hebben we uitzicht op een paar oude toegangspoorten, die leiden naar.....



..... oude appartementencomplexen. De bewoners van deze complexen, die aan de straatkant woonden, hadden vroeger van alles het mooiste. De mooiste bewerkte voorgevels en raamkozijnen, balkonnetjes, toegangspoorten en natuurlijk het uitzicht op straat, lekker hangend uit je raam of zittend op het balkon.





We besluiten vandaag één van de gietijzeren poorten door te lopen omdat we zo nieuwsgierig zijn naar wat er achter verstopt zit.



Eerst komen we in een roze geschilderde gang, met brievenbussen en veel elektriciteitsdraden aan de wand. Rechts een mooi bewerkte houten deur, die iets open staat, waardoor een glimp te zien is van het trappenhuis, waarvan de leuning ook weer van gekruld gietijzer zijn vervaardigd.









Dan komen we bij de tweede poort, die veel minder grandeur heeft en daardoor meer weg heeft van een hek. Loop je hierdoor, dan kom je op de binnenplaats. Vroeger moet dit een prachtige, gemeenschappelijke tuin zijn geweest. Nu is echter alles verhard en kun je er je auto parkeren.





Rondom de gesloten binnenplaats zijn appartementen, totaal drie hoog en gebouwd in diverse stijlen. Een paar oude bomen en wat klimplanten tegen de buitenmuren zijn nog de bewijzen dat deze binnentuin ooit een oase midden in de stad moet zijn geweest. Immers, Odessa was beroemd om haar binnentuinen, waar een deel van het dagelijks leven zich afspeelde. Helaas, doordat alles tijdens de Sovjet tijd collectief bezit was, voelde niemand zich geroepen om de boel te onderhouden. Dit is toch wel één van de grote oorzaken van veel verval en verwaarlozing in Oekraïne en, naar we aannemen, ook in de rest van de voormalige Sovjetstaten.

Vandaag is de laatste dag in Oekraïne voor ons. Het is mooi geweest! De ideeën die we in Nederland hebben van dit land, zoals veel corruptie, maffia, rijden als dwazen in het verkeer, hebben we niet herkend. Het is een land met een enorme geschiedenis, waarin veel bloed en tranen vergoten zijn, en sinds 1991 probeert er boven op te komen. We hopen van harte dat het ze gaat lukken!

We hebben heel relaxed door het land gereisd, veel gezien en gedaan. Als buitenlander lijkt je hier helemaal niet op te vallen, sterker nog, we werden herhaaldelijk in het Russisch of Oekraïens aangesproken. Er zijn niet veel westerlingen te bespeuren en kennelijk heeft men er ook (nog) geen behoefte aan. Geen reclame te zien die zich richt op westerse toeristen en voor wat betreft de highlights door het hele land, moet je zelf maar uitzoeken waar en wat het is. Geen bijschriften in het Engels, hooguit een keer in het Turks. Maar dat geeft niet. Het is ook een uitdaging om je maar te redden en op een creatieve manier oplossingen te zoeken. Het is telkens weer bijzonder om in een omgeving te zijn, waar het Engels helemaal niet de belangrijkste tweede taal is! De Russische taal, dat is hier altijd nog de onderling bindende taal en zal dat voorlopig ook nog wel een tijd blijven. Een reden om ons hier eens in te verdiepen ....?

## **Blauwgeel en geelblauw.**

Posted on **27 June 2013**

De kleuren blauw en geel zijn de trots van de Oekraïners en deze combinatie zie je dan ook veel als je door het land reist. Bij monumenten liggen kransen van plastic bloemen in deze kleuren, huizen zijn vaak in deze combinatie geschilderd, de feministische organisatie Femen heeft haar logo in blauw en geel en op de markt wordt de koopwaar op deze kleuren gerangschikt. Tenminste, als het product zich er voor leent natuurlijk. Verder bijenkasten langs de wegen, bushaltebordjes op de stations, kvas tankjes op de straathoeken, parasols op de terrassen, nummerplaten op de auto's en indrukwekkende monumentale aankondigingen wanneer je een nieuwe provincie binnenrijdt. Blauw geel en geel blauw alom!









Zelfs bij het plaatsen van verkeersborden lijkt het wel of de twee kleuren leidend zijn!



Er is niet één bepaalde gebeurtenis of gedachte in de geschiedenis van Oekraïne geweest die ervoor gezorgd heeft dat blauw en geel de nationale kleuren van dit land zijn geworden. De combinatie van blauw en geel wordt al eeuwenlang gebruikt in kerkelijke en rituele decoraties en in emblemen van prinses, edelen en middeleeuwse steden. In de 20<sup>ste</sup> eeuw werd de blauw gele tweekleur het symbool van de Nationale Vrijheidsbeweging. Na het uiteenvallen van de USSR koos het onafhankelijke Oekraïne dit als de nationale vlag en sinds 2004 wordt dit feit zelfs jaarlijks op gevierd op 23 augustus, onder de naam “Nationale Vlaggen Dag”.



Tegenwoordig wordt er wel een betekenis aan de twee kleuren gegeven, namelijk de uitgestrekte graanvelden onder de blauwe Oekraïense hemel. Deze breed gedragen symboliek is al in de tweede helft van de 19<sup>de</sup> eeuw bedacht door nationalisten die een uitleg wilden voor de kleuren van de vlag van toen, ook blauw met geel. Sindsdien is de bovenste baan blauw en de onderste geel. Voordat de uitleg was bedacht, was de kleurvolgorde bijna altijd andersom.

Wij weten na vandaag wel beter. Het zijn niet de graanvelden maar de enorme hoeveelheid zonnebloemvelden en de stralend blauwe lucht die tot inspiratie heeft gediend voor de o zo vrolijke vlag van Oekraïne!! Van Odessa tot aan de grens met Moldavië , één grote vlag.



Wachtend bij de grens, stond een vrachtwagen voor ons en de achterkant van deze auto was een tijdje ons uitzicht.



Opeens zag ik wat het was. Een afscheid van een prachtige vakantie in een voor West Europa nog onbekend land. Wat was het weer de moeite waard de hele maand. Voor mij is het bijna afgelopen. Morgen naar Boekarest en van daaruit vlieg ik terug naar Eindhoven, waar het gewone leven weer begint. Ook prima, maar wat zou ik graag nog wat langer zo doorreizen, samen met Holger die weer elke kilometer mijn super veilige chauffeur en allerliefste reisgezel is geweest!!!  
Waarvoor dank!

De gevolgde route:

